

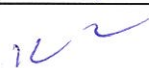

Iktatószám:	MJCS/21-2/2022	
Címzett:	Mártély Községi Önkormányzat Képviselő-testülete	
Melléklet:	1 db határozati javaslat	
Tárgy:	Hanna Mela festőművész emlékére emléktábla elhelyezése a mártélyi Festők dombján	
Készítette:	Jogi Iroda, Jogi Csoport	
Az anyagot látta:	Előadó:	
	Csoportvezető:	
	Irodavezető:	
	Aljegyző:	
	Jegyző:	
	Polgármester:	
Véleményezésre megküldve:		
Napirend kapcsán meghívandó:		
Tárgyalás módja:	<u>NYÍLT</u>	
	ZÁRT az Möt. 46. § (2) bekezdés alábbi pontja alapján: ☐ a) önkormányzati hatósági, összeférhetlenségi, méltatlansági, kiténtetési ügy tárgyalásakor, fegyelmi büntetés kiszabása, valamint vagyonyilatkozattal kapcsolatos eljárás esetén ☐ b) érintett kérésére választás, kinevezés, felmentés, vezetői megbízás adása, annak visszavonása, fegyelmi eljárás megindítása és állásfoglalást igénylő személyi ügy tárgyalásakor ☐ c) vagyonával való rendelkezés esetén, továbbá az általa kiírt pályázat feltételeinek meghatározásakor, a pályázat tárgyalásakor, ha a nyilvános tárgyalás az önkormányzat vagy más érintett üzleti érdekét sértené	

Iktatószám: MJCS/21-1/2022

Tárgy: Hanna Mela festőművész emlékére emléktábla elhelyezése a mártélyi Festők dombján

Mártély Községi Önkormányzat Képviselő-testülete

Tisztelt Képviselő-testület!

A *Vásárhelyi Látóhatár* művészeti, irodalmi, helyismereti folyóiratban több alkalommal foglalkoztak Hanna Mela, szül.: Hanna Melánia Franciska (Arad, 1892.szeptember 3. - Budapest, 1972. április 10.) festő-, grafikus- és iparművész életútjával, munkásságával, kinek alkotói tevékenysége jelentős mértékben kapcsolódik Hódmezővásárhelyhez és Mártélyhoz.

Többször méltatták olyan elismert személyiségek, mint dr. Domokos Tamás muzeológus, Senti Tibor író, néprajzkutató, Vekerdi László művelődéstörténész.

Hanna Mela életútjának legjobb ismerője és örökségének egyik elkötelezett híve dr. Domokos Tamás, kinek kezdeményezésére 2022-ben Hódmezővásárhelyen ismét bemutatathatják a múlt század egyik jeles alkotójának grafikáit, melyek főként Hódmezővásárhelyen és Mártélyon születtek.

Hanna Mela rendszeresen részt vett a mártélyi művészeti alkotótábor kurzusain. Életre szóló barátságot kötött Vekerdy Ilonával, (1894-1981) a mártélyi óvoda vezetőjével, kinek meghívására életének jelentős részét Mártélyon és Vásárhelyen töltötte.

Többször megfestette a mártélyi óvodát, melynek pedagógiai tapintattal szervezett élete közel állt hozzá. Képei művészi lenyomatai Mártély és környékének éppúgy, mint a főváros hangulatos városrészeinek, az akkor élők mindennapjainak. Hódmezővásárhelyen 1929-ben és 1965-ben volt önálló kiállítása.

Mára az esztétikai élményen túl a letűnt korszak varázsát képei által átérezhetjük (*Mártély, Mártélyi óvoda, Mártélyi gátórház*).

Több vásárhelyi, mártélyi alkotás lelhető föl gyűjtőknél és intézményekben, köztük a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeumban is.

A *Vásárhelyi Látóhatár* a művésznő méltatására vonatkozó kezdeményezéssel kereste meg Önkormányzatunkat, amelynek keretében vállalja egy emléktábla elhelyezését, az általuk megbízott szakember által, a festődombon általuk kiválasztott helyen. A vállalásuk magába foglalja a műkö talapzat (50x50x100 cm) lehelyezését, amelyre a felszínen egy 40x40cm-es emléktábla kerül rögzítésre.

A Vásárhelyi Látóhatár vállalja az emlékmű karbantartását is (emléktábla sérülés, mohásodás, természetes kopás) határozatlan időre. Továbbá saját szervezésében, saját költségén megszervezi az emléktábla avatást.

Kérem a tisztelt Képviselő-testületet, hogy a mellékelt dokumentumok alapján fogadják el az előterjesztést, és Hanna Mela festőművész emlékére a Vásárhelyi Látóhatár helyezhessen el emléktáblát a mártélyi Festők dombján, mely méltó főhajtás lenne munkássága előtt.

Mártély, 2022. június 15.

Tisztelettel:

Dr. Putz Anita sk.
polgármester

**Mártély Községi Önkormányzat Képviselő-testületének
.../2022. (.....) határozata**

Tárgy: Hanna Mela festőművész emlékére emléktábla elhelyezése a mártélyi Festők dombján.

HATÁROZATI JAVASLAT

- 1./ Mártély Községi Önkormányzat Képviselő-testülete (a továbbiakban: Képviselő-testület) hozzájárul ahhoz, hogy a Vásárhelyi Látóhatár folyóiratot kiadó Hód-Biotech Kutatási, Fejlesztési és Tanácsadó Kft. Hanna Mela festőművész emlékére emléktáblát helyezzen el, a mártélyi Festők dombján.
- 2./ A Vásárhelyi Látóhatár folyóiratot kiadó Hód-Biotech Kutatási, Fejlesztési és Tanácsadó Kft. saját költségén vállalja az emlékmű elhelyezését, határozatlan idejű karbantartását, valamint az emlékmű avatási ünnepség megszervezését, lebonyolítását.
- 3./ A Képviselő-testület felkéri a Polgármestert, hogy a határozat végrehajtásához szükséges intézkedéseket tegye meg.

Felelős: polgármester
Határidő: 2022. augusztus 31.

Dr. Putz Anita sk.
polgármester

Dr. Karsai Éva sk.
jegyzői jogkörben
eljáró aljegyző

A határozatról értesül:

1. Tisztségviselők - Helyben
2. Csongrád-Csanád Megyei Kormányhivatal
3. Vásárhelyi Látóhatár szerkesztősége (6800 Hódmezővásárhely, Andrásy út 28. A. II/5.)
4. Hód-Biotech Kutatási, Fejlesztési és Tanácsadó Kft. (6726 Szeged, Marostói utca 21. II/5.)
5. Jogi Iroda- Helyben
6. Irattár

Emléktábla a Festők dombján

HANNA MELA festő- és grafikusművész

emlékére

előterjesztési javaslat

Festők dombja. Mártély.¹

¹ Fotó: Benák Katalin, 2012.

Bányai Béla: Festődomb – Művészdomb Mártély. *Vásárhelyi Látóhatár*, 2013/3. 34-35 p. Lelőhely:
https://adt.arcanum.com/hu/view/VasarhelyiLatohtar_2013/?query=%22Fest%C5%91domb%20-%20M%C5%B1v%C3%A9szdomb%22&pg=101&layout=s Letöltés ideje: 2022. március 8.

VÁSÁRHELYI LÁTÓHATÁR

6800 Hódmezővásárhely, Andrássy út 28A II/5 ☎ 06 20 280 2529 <https://vasarhelyilathatar.hu>

Mártély Községi Önkormányzat

dr. Putz Anita polgármester

6636 Mártély

Rákóczi tér 1.

Kelt: Hódmezővásárhely, 2022. március 08.

Tárgy: Emléktábla a Festők dombján – Hanna Mela festőművész előterjesztése

Tisztelt Képviselő-testület!
Tisztelt Polgármester Asszony!

A *Vásárhelyi Látóhatár* művészeti, irodalmi, helyismereti folyóiratban több alkalommal volt szerencsénk foglalkozni Hanna Mela, szül.: Hanna Melánia Franciska (Arad, 1892. - Budapest, 1972.) festőművész életútjával és munkásságával, kinek alkotói tevékenysége jelentős mértékben kapcsolódik Hódmezővásárhelyhez és Mártélyhoz.

Többször méltatták olyan elismert személyiségek, mint dr. Domokos Tamás muzeológus, Szentí Tibor író, néprajzkutató, Vekerdi László művelődéstörténész¹.

Hanna Mela életútjának legjobb ismerője és örökségének egyik elkötelezett hive dr. Domokos Tamás, kinek kezdeményezésére 2022-ben Hódmezővásárhelyen ismét bemutathatjuk a múlt század egyik jeles alkotójának grafikáit, melyek főként Hódmezővásárhelyen és Mártélyon születtek.

Hanna Mela rendszeresen részt vett a mártélyi művészeti alkotótábor kurzusain. Életre szóló barátságot kötött Vekerdy Ilonával, (1894-1981) a mártélyi óvoda vezetőjével, kinek meghívására életének jelentős részét Mártélyon és Vásárhelyen töltötte.

Többször megfestette a mártélyi óvodát, melynek pedagógiai tapintattal szervezett élete közel állt hozzá. Képei művészi lenyomatai Mártély és környékének éppúgy, mint a főváros hangulatos városrészeinek, az akkor élők mindennapjainak. Hódmezővásárhelyen 1929-ben és 1965-ben volt önálló kiállítása.

Mára az esztétikai élményen túl a letűnt korszak varázsát képei által átérezhetjük (*Mártély, Mártélyi óvoda, Mártélyi gátórház*).

Több vásárhelyi, mártélyi alkotás lehető föl gyűjtöknél és intézményekben, köztük a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeumban is.

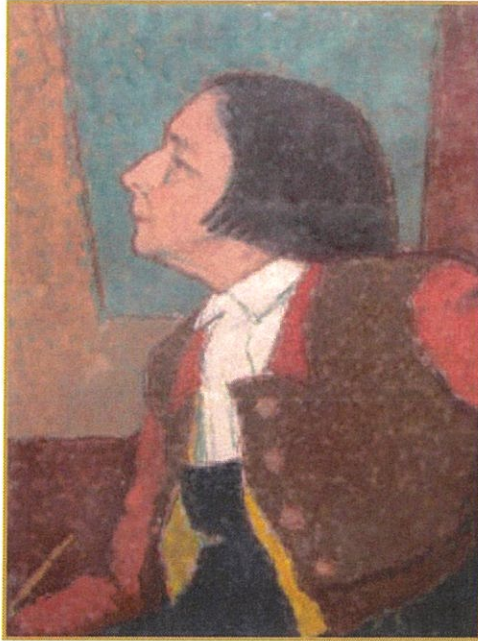
Tisztelettel kérjük Mártély Községi Önkormányzatát, hogy a mellékelt dokumentumok alapján fogadják el előterjesztésünket, és Hanna Mela festőművész emlékére helyezzenek el emléktáblát a mártélyi Festők dombján, mely méltó főhajtás lenne emlékezte előtt.

Kérésünk támogatásában bízva – tisztelettel:

VÁSÁRHELYI LÁTÓHATÁR
6800 Hódmezővásárhely
Andrássy út 28. A. II/5.

Benák Katalin
főszerkesztő

¹ Vekerdi László (Hódmezővásárhely, 1924. július 21. – Budapest, 2009. december 27.) Széchenyi-díjas magyar irodalom-, tudomány- és művelődéstörténész, könyvtáros, közíró, polihisztor. in: https://hu.wikipedia.org/wiki/Vekerdi_László
Letöltve: 2022. március 08.

Füstös Zoltán: Hanna Mela

(Forrás: Gaál Györgyi)

„Hanna Mela festőművész² Aradon született.³ Iparművészeti, majd képzőművészeti főiskolát végzett, mestere Rudnay Gyula volt. Évfolyamtársai között szerepelt Barcsay Jenő, Mattioni Eszter.

Már az 1920-as, 30-as években rangos kiállításokon szerepeltek és keltek el művei a Nemzeti Szalonban, a Műcsarnokban, a Velencei Biennálékon és Párizsban.

Dolgozott olajjal, temperával, vízfestékekkel, szénrel. Tematikája hihetetlenül gazdag: festett bibliai és lovagori témákat, városi és falusi életképeket, portrékat, karikatúrákat, amelyeken a fergeteges mozgás vagy az egyes figurák egyénisége nyugtázza le a nézőt. Tájképeinek hangulatteremtő ereje magával ragadó.

Szerette az Alföldet. Gyakran volt vendége a baráti Vekerdy családnak Vásárhelyen és Mártélyon.

Pedagógus barátait segítő illusztrációkat, bábukat, díszleteket készített óvodások, kisiskolások számára. Ennek az anyagnak jelentős része a martonvásári Óvodamúzeumba került.

Életműve eredeti szint jelentett a huszadik század magyar festészetében.”

In: (http://virtualis.sk-szeged.hu/kiallitas/hanna_mela/hanna.html)

Letöltve: 2022. március 8.

² Hanna Melánia Franciska (Szerk.)

³ Németországban élő unokatestvérének a fia, a már Amerikai Egyesült Államokban született William Hanna, a hétszeres Oscar-díjas rajzfilm-animátor és rendező volt. (VL) In: https://www.kieselbach.hu/muvesz/hanna-melania-hanna-mela_568 (Szerk.)

Hanna Mela festő, grafikus és iparművész

HANNA MELA

(Arad, 1892. szeptember 3. - Budapest, 1972. április 10.)

*Maszyk Emőke által közzétett 8mm-es film egy kockája Hanna Mela 1972. évi,
Vekerdyek által Hódmezővásárhelyen rendezett születésnapjáról*

HANNA MELA

(válogatott írások és egy kisfilm a művészeiről)

Dömötör János

Hanna Mela kiállítása

In: *Csongrád Megyei Hírlap*. 1965. szeptember 5. p. 4

Domokos Tamás

Vásárhelyi emlékképeim Hanna Meláról (Negyven éve hunyt el a festőművész)

In: *Vásárhelyi Látóhatár*. III. évf. 9. sz. 2012/1. p. 24

Domokos Tamás

Mártélyi emlékek a Martonvásári Óvodamúzeumban, À la recherche du temps perdu Szent
Tibor segítségével Hanna Melániáról/Meláról

In: A Hódmezővásárhelyi Szeremlei Társaság Évkönyve, 22. kötet, 2019, p. 291–302

Domokos Tamás

Reminiszencia (Hogyan látta Hanna Mela barátnőjét, Vekerdy Ilonát?)

In: *Vásárhelyi Látóhatár*. XI. évf. 31. sz. 2020/1. p. 20-21

Domokos Tamás

Mit tudunk Hanna Mela (1892–1972) festőművészről tárgyi hagyatékáról halála után 50 évvel?

In: *Vásárhelyi Látóhatár* 2022/1. sz. előzetes

Vekerdi László

Töredék Hanna Meláról és művészetéről

2005. júliusi kiállítása alkalmából a Tornyai János Múzeumban Hódmezővásárhelyen

In: *Tiszatáj* 2006. május 39. http://tiszataj.bibl.u-szeged.hu/19393/1/tiszataj_2006_005_039-044.pdf

Szenti Tibor

Hanna Melánia (Mela) festőművész

In: <http://www.szenti.com/hanna.shtml>

80 születésnap

In: <https://www.youtube.com/watch?v=Ad1-js6UQgo>

Hanna Mela mártélyi és vásárhelyi kötődése
válogatott írások

Hanna Mella képkiállítás

A Kaszinó kistermében vasárnap délelőtti 11 órakor ismét képkiállítás nyílik meg. A kiállító ez alkalommal *Hanna Mella*. Régebben ismerjük *Rudnay* mester nagyra hivatott követőjét. *Hanna Mella* itt van köztünk évek óta. Kora tavasszal, forró nyárban s a lombhullajtó ősz idején ott jár boldogult Endre Béla nyomában a mártélyi Tiszaparton, ott szerez impressziókat, ott rajzol, ott fest, ott rakja papírra, vagy vászonra látó lelke megnyilatkozásait.

Hangulatosak, értékesek *Hanna Mella* képei s méltán foglalhatnak helyet bárhol, legjelesebb művészeink alkotásai mellett.

A kiállítást — mint értesülünk — *Szathmáry* Tihamér nyug. főispán nyitja meg.

Meggyőződésünk, hogy Vásárhely közönsége lelkes pártfogásban részesíti a művésznőt, aki úgy megszokott s úgy megszeretett bennünket s akinek Budapest után második hazája lett ez a csendes, de mély érzésekkel telített magyar város.

Hanna Mella 1929-es kiállítása a Kaszinóban
(Forrás: Vásárhelyi Ujság, 1929. november 9. címlapon!)

Őszi este a faluban...

— Székelyek Mártélyon —

Nem messze van «nagy» Vásárhelytől egy kedves kis falu, amelynek már nehezen szuszogó életét az idők évei kezdik mindinkább maguk alá gyúrai. Csöndes estéken kihallatszik a nagy tornyok harangzúgása és a falu gyengehangú bim-bamja ügyetlenül utánzósa a szélnek eresztett komor hangokat. Néha-néha szomordó jókedvében versenyre kel a városból jövő örök vándorokkal, — de a mártélyi Tisza töltéséa megbotlik és a piszkos-szürke víz hidegen mosolyogva cipeli tovább a hátán a szerény kis dallamokat...

A faluban

az ősz első komoly esőcseppjei huncutul és kegyetlen játékos kedvvel csapkodták arcul az elgyengült sápadt, vagy erőtlenségük szégyenében sárgavöröcs faleveleket, — s azok beletörődve a megsemmisülésbe, halk jajgatással estek a lucskos úttestre.

A templom előtt jókoras la-

lánycok, asszonyok és férfiak fogadtak bennünket s az enyhevalón kívüli virágokat és imafüzeteket nyomtak a kezükbe. Aradon...

— Igen, a székelyek! — szólt a lelkész. — Én is kösziük való vagyok s talán azért szenvedek olyan sokat?!

Némán, ügyetlenül morzsolgattuk kezünket. Nem tudtuk többet szólni, anyira szépek, fájdalommasak voltak a falusi szavak, az emberi lelkek... Hirtelen kopogtattak az ajtóra. Egy magas, simahajú asszony lépett be a diákkal, aki hegedűt tett az ágyra.

— Dr. K. Y.-né — mutatkozott be.

Hanna Mela, a festőművész! — árulták el a kislányt s a híres művésznő csendesen leült közéánk.

— Hátsz ére látogatom ezt a falut. Itt olyan jólelkű emberek vannak. — mondotta Hanna Mela. Beszélgetés közben egy harmóniumot is előteremtett Őszi.

267. dicséret...

Nagy csend lett egyszeriben. Mindnyájan a tanítóra néztünk, aki büszkén állt alá tette az öreg hegedűt. Hanna Mela a harmóniumhoz ült s megadta a hangot. S egyszer csak — mintha templomban volnánk — gyönyörűen felcsendült a 267. dicséret: „...Az áldott orvos közeleg...”

— Ezt kell először eljajtszunk, mert Ő segített haza bennünket! — mélyültek el lelkünkben a tanító szavai. Megnyílt a szívünk, ajkunk és templomi dhlattal megnyugodva énekeltünk. A kis falu esős, hideg éjszakájában szelid és meleg erővel zengett a hozsánna. Lelkünk átadta magát a megszentelt óráknak és a hegedű most valóban könnyörgő, zokogó hárjai meghajtották fejünket, összekulcsolták kezeinket...

Kévekötés...

Elhalkult az áldott dallam s a tanító újabb imát kért a hegedűtől és küldte velünk együtt az ég felé. Két férfi ekkor ösztönösen egymásra nézett, egyik kéz keresztet a másikat s egyikük így szólt:

— Össze kell szednünk a szerte széjjel bolyongó székelyeket! Elindítjuk ebből a kis szegény faluból az elhanyagolt eszmét: az országban szétszóródott székely-magyarok kévébekötését!

Hanna Mela ismét Mártélyon — 1946 októbere

Őszi este a faluban. Részletek.

(forrás: Vásárhelyi Reggeli Újság, 1946. október 30. p. 2)

Hanna Mela kiállítása

Nagy érdeklődés mellett nyílt meg Hódmezővásárhelyen a Tornyai Múzeumban *Hanna Mela* festőművész gyűjteményes kiállítása. A kiállítás retrospektív jellegű és az adott lehetőségek között az egész, húsz évvel ezelőtt sajnálatosan lezáruló életművet öleli fel. Mégis *Rudnay* egykori tanítványával szemben indokoltnak érezzük a kiállítóterem nyilvánosságának biztosítását, mintegy bizonyítva, hogy az évek óta Hódmezővásárhelyen élő Hanna Mela nemcsak érdekes, különös egyéniség, hanem művész is.

Az életút kezdete viszonylag zökkenőmentes. Az első színélmények az anyai divatszalon gazdag kavargásában mozgatják meg még Aradon Hanna Mela gyermeki fantáziáját. Később, 1922-ben éppen a kosztümök, textíliák gazdag színvilága, az iparművészeti főiskolára viszi, majd annak elvégzése után még öt évet tölt, a diploma megszerzéséig *Rudnay Gyula* növendékeként a Képzőművészeti Főiskolán. Évfolyamtársai közül legszívesebben *Barcsy Jenőre*, *Mattióni Eszterre*, *Basilides Barnára* emlékszik. Főiskolai tanulmányai idején jut el Hódmezővásárhelyre nyári művésztelepi gyakorlatra és ámul el a horizont végtelenségén, s ragadja meg a forró nyári napok izzása. Budapesten dolgozik, de gyakran visszatér az Alföldre. Önálló kiállítások, velencei biennálén elért siker kiegyensúlyozott művészpályáját töri ketté a második világháború: 1945 januárjában bombatámadás éri műtermét, ő maga kétszer súlyosan sérül légnyomás miatt, és ez látását is nagymértékben gyengíti. Ezzel búcsút kell mondania a korábbi rendszeres alkotómunkának. Az 50-es évek végén kerül először *Mártélyra*⁴, majd mintegy öt éve Hódmezővásárhelyre, ahol azóta is él.

Kiállított műveinek néhány darabja a kezdeti alföldi iskolából való indulást mutatja (*Mártélyi utca*, *Mártélyi kubikgödör*). Nem sokkal az indulás után azonban a tanyák reális világa helyett külön világot épít magának. Ebben a világban egyként helyet talál — megértő, jóindulatú humorba mártva — a paraszti élet számos „tömegjelenete” (*Lakodalm*, *Aratás után*, *Egri búcsú*) és a népmese világának finom alakjai (*Álmok*, *Karnevál*), valamint a biblikus események inkább intim, mint áhítatos hangulatú elbeszéléssorozata (*Menyegző*, *Legenda*). Ha elődöket keresünk, úgy elsősorban *Aba - Novákra* kell gondolnunk a vérbő, de nem a színek harsányságában és az ecsetkezelés lendületében, hanem a rajzi mozgalmasság formájában megnyilatkozó jelenetek során. A színek tiszta és szigorúan határolt matt megoldása viszont az évfolyamtárs, *Basilides Barna* piktúrájára emlékeztet. Vonzódik a mozgalmassághoz — a részletek elbeszélő jellegű egy bekomponálása nagy vásznainak az általános jellemzője. A rajzi biztonsággal párosuló elbeszélő, illusztratív jelleg művészetének fő jellemzője.

— d⁻⁵

In: *Csongrád Megyei Hírlap*. 1965. szeptember 5. p. 4

Lelőhely:

file:///C:/Users/Kati/Downloads/CsongradMegyeiHirlap_1965_09-1612219418_pages32-32.pdf

Letöltve: 2022. március 8.

4

Már az 1920-as években is rendszeresen alkot *Mártélyon*. Lásd a közölt cikkeket: *Vásárhelyi Ujság*. 1929. november 9. címdalonn! és *Vásárhelyi Reggeli Újság*. 1946. október 30. p. 2. Az alkalmi ittlétek helyett életvitelszerűen élhetett itt. (Szerk.)

5 A szerzőségi – d – Dömötör János múzeumigazgató. Vekerdy László alapján. (Szerk.)

Vásárhelyi emlékképeim Hanna Meláról

Negyven éve hunyt el a festőművész

A kis szoba utcára nyíló itt-ott repedt ablaka télen gyakran jégvirágba öltözött. Mintázata – a lehülés gyorsaságától, a smaragdzöld lemezzel borított vaskályha akaratától függően – apró petrezselyemleveles; vagy hosszú, páfrányra emlékeztető volt. Tavasszal és nyáron gyakran nyitva volt az ablak, és ilyenkor lerövidült az utcán közlekedő és a szobában lakó közötti kommunikáció, amely gyakran a következőképpen zajlott le:

– Szervusztok! – köszönt be az utcáról egy Liszt Ferenc-i egyeneshajú, nem Hanna Tibor francia-német női szalonjából származó mackónadrágba bújt hölgy, aki hosszú kötött kardigánt viselt, és jellegzetesen imbolyogva járt, talán Budapest bombázásakor – 1945 januárjában ért légnyomás, talán alacsony vérnyomása okán. Feltehetően a dohányzásnak is köszönhetette, hogy hangja a megszokottnál alacsonyabb frekvenciájú volt.

– Szervusz Meluska! Isten hozott! Beugrasz-e egy kávéra?

Ezután előkerült a kávéfőző ólomtalpas lombikja, és a fordított üvegharangra emlékeztető csöves felsőrész, valamint a borseszégő. Míg a víz felforrt, és a gőznyomás hatására felfutott a lombikból a kávéőrleményen keresztül a felső üvegharangba, majd az égő elvétele után visszafolyt a friss és illatos feketeleves, addig lehetett beszélgetni erről-arról. Ha Mela néni és szüleink kifogytak a témából, jöhetett a séta a Lázár utcán keresztül a Szőlő utcába.

Hanna Mela gyakori vendég volt a Lázár utca 20-as (ma 18-as) számú ház alatt, a Domokos családnál, az 1950-es és 1960-as években. Mi tinédzserek örültünk jövetelének. Mela néni nemcsak az ecsethez, tollhoz, ceruzához és a zongorához, hanem a gyerekekhez is értett. Igaz, hogy nem volt saját gyereke, de hogy értett a neveléslelektanhoz, az biztos. És hol tanulta? Vekerdy Ila néni mártélyi és vásárhelyi óvodája biztosította a terepet pszichológiai és művészi kiteljesedéséhez. Legtöbbször egyedül jött hozzánk, néha Ila nénival, aki vele szemben mindig frissen kozmetikázott és nett volt. Ritkán előfordult, hogy rokonát vagy ismerősét is magával hozta. Még most is emlékszünk a nálunk néhány évvel idősebb unokahúgára, Marira, aki Petőfi *Szeget szeggel* 10 versszakaszát úgy adta elő, hogy az volt az érzésünk, hogy mi vagyunk az elnászpángoltak. Mela néni ritkán ült zongorához, de nekünk (Mária, Tamás, Erzsébet) a kezdő zongorilláknak mindig kritikus hallgatója volt. Egy alkalommal Liszt *Szerelmi álmokját* olyan átéléssel, lobogó hajjal adta elő, hogy mi a nagy hongrois zeneszerző inkarnációját véltük benne felfedezni.

A művészeti kérdéseket mellőzve, megtörtént az is, hogy véres kanasztacsákat vívtak a felnőttek. Természetesen mi gyerekek csak gíbiceltünk, de az is előfordult, hogy – valamelyik elfáradt felnőttnek köszönhetően – mi is laphoz jutottunk. Egy ilyen kanasztázás inspirálta a *Kanasztán hercege* ceruzarajzát (1. kép).

Jelesebb ünnepek (névnap, újév, karácsony, húsvét) előtt rendszeren meglepte a Domokos családot saját kezűen gyártott képeslapjával. Ezeknek a színes ceruzával keretezett, rajztollal kontúrozott tempera képeknek szereplői általában állatok voltak.

A 2. képen eszkimóként megjelenő Domokosok karácsonyának vagyunk szemtanúi. A karácsonyfa haldíszes, édesanyánk kezében tartja Erzsébet húgunkat, Mária nővérem egy pingvinnel játszik, én pedig *hintaszarvasozom*. Ha netán konfliktus tör ki a gyerekek között, akkor ott vannak az előkészített, a kép közepe táján látható hógolyók. A kép rekvizitumai által elővarázsolt jeges hangulatot a karácsonynak örülő, meleg színekbe öltöztetett emberek mosolya oldja fel.

Elvétve bukkan fel Hanna Melánál Aesopus, Phaedrus vagy Jean de La Fontaine meséje ihlette

illusztráció. Úgy látszik, hogy nem akart a kortárs Haranghy Jenővel konkurálni. Ő nem volt epigon, ő Hanna Mela volt!

Az 1965-ös első, Tornyai János Múzeumban rendezett, Füstös Zoltán művészcollégája által megnyitott gyűjteményes kiállításán, egyik filozofikus, *zichysen* szimbolikus műve feledhetetlen maradt számomra. A Sors keze pörgette hatalmas korongról a tehetetlenség/centrifugális erő lerepíti azt az ember, aki nem tud megkapaszkodni, aki nem életrevaló. A kiállítás végén az „Argitur cor oculis. / A szívet elárulja a szem.” latin közmondás jutott önkéntelenül az eszembe.

Szüleink halála után, Mela néni közel 20 festménye és grafikája közül nekem jutott a 12 képeslapot tartalmazó, édesapánk által összeállított album. Mivel a képek legtöbbször hátoldalán Mela néni dedikációja olvasható, édesapánk nem ragasztással, hanem hasíték kialakításával helyezte el a képeket a kis albumban. Ezek a barokkos, könnyed képmesék, kapriccsók 1995 után (ekkor született meg első unokám, Klára) dédapai-nagyapai emlékként bekeretezve az unokák tulajdonába kerültek, illetve fognak még kerülni.

Piroska és a farkas (–ISTEN ÉLTESSEN – PIROSKA!) képe (3. kép) édesanyánk, Bozó Ambrus Piroska névnapjára készült. Témája természetesen Hanna Mela-i. A farkas, amely virágot (!) nyújt át a megriadt Piroskának, kopott eleganciájú, kabátjának szakadt a könyöke.

Sajnos az eltelt közel 50 év alatt, egyes fatartalmú lapok megsárgultak, és veszítettek az eredeti frissességükből.

Vekerdy Erzsébet és Ilona halála után még egy darabig a Szőlő utcai Vekerdy házban lakott Mela néni, majd örökre eltávozott, először Vásárhelyről, majd 1972-ben Budapestről a Farkasrétre.

Legutóbb, amikor a Pasaréti úton az egykori Jávor Pál villa előtt mentem el, Arad három nagy szülőtte: a költő és író Tóth Árpád; a festő- az ipar- és zongoraművész Hanna Mela, és a színész Jávor Pál jutott az eszembe a napsütéses tavaszban, 2012 januárjában.

Hanna Mela: Kanasztán hercege

Hanna Mela: Karácsony

Hanna Mela: Isten éltessen – Piroska!

In: Vásárhelyi Látóhatár. III. évf. 9. sz. 2012/1. p. 24

REMINISZCENCIA

Hogyan látta Hanna Mela barátnőjét, Vekerdy Ilonát?

Az alcím és az első két kép elárulja, hogy Vekerdy Ilona/Ila néniről készült fotó és Hanna Mela ceruzarajzának összehasonlítására vállalkozom.

Mindig izgalmas dolog a modell és a műalkotás összevetése. Az elvégzett analízis sokat elmond a művész látásmódjáról, formavilágáról, a művész és a modell kapcsolatáról.

A Vekerdy Ilonáról készült fénykép² feltehetően az 1920-as években, esetleg 1930-ban készült Mártélyon, a település első, Horváth házaspár házában kialakított óvodájában, amelyet Hanna Mela 1930-ban készült akvarelljén is megörökít. (Az óvoda 1931-ben átköltözik a Hegedűs-féle vendéglőbe. Jelenleg, negyedik stációként, a nemrég felújított Tornyai-házban fogadja a kicsinyeket a Mártélyi Általános Művelődési Központ Mártélyi Óvodája.³) Ha összevetjük Vekerdy Ilona alakja mögötti hátteret és Hanna Mela akvarelljét, szembetűnik, hogy az akvarellen nyúlánkabb a kémény, a fák pedig az évszaknak megfelelően lombosabbak, az épület két ablaka közötti, Vekerdy Ilona által éppen nem takart fa pedig feltehetően kompozíciós okokból hiányzik.

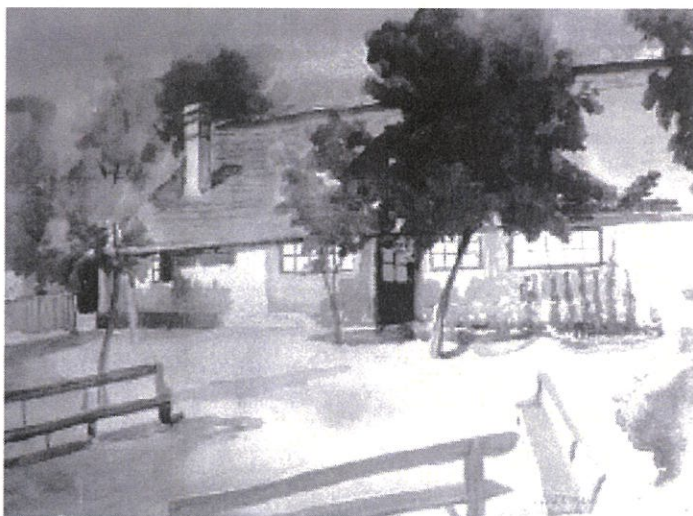
Ila néni, a primadonna a fényképen elegáns, kezét ruhája övében pihenteti akár egy manóknak. Ovális arcát rövid, hullámos választékos haj keretezi. Mosolya joviális, az általunk ismeretlen fényképezővel pedig huncut szemkontaktust tart. Igazi extrovertált személyiség, így aztán nem csodálkozunk azon, hogy 1940-es Hódmezővásárhelyre távozásakor a szülőlk hat oldalas „Drága Óvónőnk” megszólítású levelükben köszönnek, búcsúznak el tőle:

„...Hiszen, ha belegondolunk abba, hogy mi gyerekeink tőlünk mily silány nevelést kaphatnak, mert a megélhetés gondja úgy leköt egyaránt bennünket, hogy alig győzzük megvárni, hogy kicsinyeink pólyáikat elhagyják, már elküldjük ide, hogy szabadabban végezhessük gondoktól terhes munkánkat.

...50-60 gyerek egy kicsinyke kis kúpba láttuk összecsúfolva, és mind csak egy célt ismer: Ilonka nénit körülölelni, és ha már ehhez nem fér, legalább az ő ölelő karja alatt lenni.

...És búcsúzóul mi is arra kérjük a jó Istent, adja meg a további működéséhez is az örömet, azt a már nekünk pótolhatatlan szeretetet, és minden munkájára az áldást és békét. Ezt mi mindannyian igaz szívünkől kérjük”⁴

És hogyan vélekedtek felettesei tíz év hódmezővásárhelyi tevékenysége után? A kérdésre válaszul Kiss Rozália és Domokos Lajos igazgató jellemzésének néhány mondata szolgáljon adalékkal:

HANNA MELA | MÁRTÉLYI ÓVODA. (1930)

„Segíti a mellé beosztott gyakorlóéves óvónőjelölteket. Megbecsüli munkatársait, azok is őt. Növendékeit szép kiejtésre neveli. Szavai értelmesek, nem éneklő. A beszkolázásra nagy gondot fordít”

„Kitűnő szakmai munkájával az óvoda fegyelmét, nevelési eredményeit a legmagasabb színvonalra emelte. Rend, tisztaság, nyugalom van az óvodájában. Pártatlan, feltétlen tárgyilagos a szülővel, gyerekekkel és munkatársaival kapcsolatban. Munkáját szereti, azt igen intelligensen végzi.”

„A tőle jött első osztályos tanulók értékes előképzést mutatnak. A munkába szívet, lelket adja. Irányítása határozott. Dolgozóitársait neveli és szereti. Szakmai munkája kiváló. Körzetünk legjobb óvónője.”⁵

Ezek után vessünk néhány pillantást Hanna Mela grafikájára!

A grafika valóban Vekerdy Ilonát ábrázolja? A kérdésre megkapjuk a választ, ha megforgatjuk a képet hordozó kartont, és elolvassuk a rajta található írásokat. A kép Hanna Mela 1963. augusztus 30-án ajándékozta Domokos Lajosnak, a művész-nő paszpartun („Szeretettel adományozom „LAJOS” dő Domokos névnepjára!”) és Domokos Lajos paszpartu hátoldalán olvasható írása („Tréfás, torzított (csípős) rajz. A kép Vekerdy Ilona vezető óvónőt ábrázolja, akinek óvodája igazgatásom alá tartozó iskolákhoz tartozott. Hűséges tisztelőm volt. – Barátnője, Hanna Mela festőművész rajzolta így, mint ismeretlen modellt. ... Hanna Mela gyakorta vendégeskedett nálunk.”) igazol. Tehát a kérdésre adott egyértelmű válasz: igen, a grafika Vekerdy Ilonát ábrázolja.

A színes ceruzarajz készítésének időpontjára – a képet hordó karton, paszpartu hátoldalán – két időpontot is találunk Hanna Mela ceruzás kézírásával: kb. 1933 és 1954. A két dátum közül az 1933-ast fogadom el, hiszen Ila néni karikatúrás öltözte az 1935-re datált „Divat története” témához kapcsolható. Persze a klasszifikáció nem olyan egyszerű, hiszen tematikailag egyszerre több csoportba is besorolható a kép.

Az osztályozáshoz Szentí Tibor⁶ írását használom fel, aki Hanna Mela oeuvre-jét a következőképpen csoportosítja: ikonjellegű táblakép, biblia és lovakor, városi és falusi életkép, ruhatörténet, portré, karikatúra. Ezek közül a hat kategória közül képzünk négy silabizálható ki: a lovakor, a ruhatörténet, a portré és természetesen a karikatúra.

A grafika vérbő, fabulózus karikatúra, amely a modell jellegzetes vonásait eltorzítja, kigúnyolja, parodizálja. Ahogy visszaemlékszem Ila néniére, az arcát mindig túlzottan rúzsoltosnak láttam. Ez a tény a barátnő figyelmét sem kerüli el, hiszen pirosítja az arcot, de őszintén megvallva, meglepően visszafogottan.

Ila néni öltözete kissé kaotikus, hiszen a francia reneszánsz puffancsos férfinadrágját viseli, a felső testére ráfeszülő, felugró galléros ruha sonkaujjas, a szoknyarész pedig elől vágott. A férfinadrághoz – Hanna Mela szerint – arab tör (khanjar/handszár) dukál. A hatalmas struccotollas kalap igazi teátrális antré, amelyről Bányai Zorka fekete kalapja vagy Léda kalapjai jutnak eszünkbe. Persze, hogy a művész nő modellje fejére nem az akkor sokak által hordott cloché-t rajzolta, hiszen az ellentmondott volna a parodizálásnak.

Ila néni a névnap i rózsaszál átadásakor – a művész nő cezurázs kézirása szerint, amely a kép jobb alsó sarkában olvasható – Kacsóh Pongrác: *János vitéz* című daljátékából Bagó dalát énekli. Bagó nótájának felhasználása kissé nonszensz/ morbid, hiszen János vitéz Ilonkájának sírjáról származó rózsával történik a Lajos-napi köszöntés. Persze ez a kis gunyorosság az adott formán belül megengedhető, annál inkább, mert a *János vitéz* és Kacsóh Pongrác nem volt ismeretlen Domokos Lajos számára, hiszen magyar-történelem szakos tanár volt, azonkívül mindig érdekelte a zene. Tehát, nem véletlenül nyúlt a művész nő a *János vitéz* daljátékhoz.

Vajon mit keresnek a képen a férfias attribútumok (nadrág, tör)? Elképzelhető, hogy Ila néni határozott karakterét, szugesztív kisugárzását szándékozta a karikatúrista Hanna Mela kissé feltupírozott formában a néző tudomására hozni.

Hanna Mela öltözetére a keresetlenség, igénytelenség, gyakran az unisex formaiság volt a jellemző. Ez az aszociális viselkedés a művész nő devianciájának egyik megjelenési formája volt. Elképzelhető, hogy barátnőjének a ruházatkódokra vonatkozó ellentétes esztétikai felfogása mennyire irritálhatta. Ez az inger inspirálta formák tobzódására, évszázadokkal korábbi ruhadívatok felidézésére.

Meglátván a képet, vajon mit szolt Ila néni, a barátnő? Talán az ismert latin szólás jutott az eszébe: *Habitus non facit monachum*.⁷

Domokos Tamás

Jegyzetek:

1. Vekerdy ilona (*Hódmezővásárhely, 1894 †Hódmezővásárhely, 1981) óvónő. Apja ifj. Vekerdy Nagy József bankár, édesanyja Miskolczi Irén. Jolán nővére (*Hódmezővásárhely, 1892 †Hódmezővásárhely, 1967) szintén óvónő. (Kovács István: *Hódmezővásárhelyi életrajzi kalauz*. Hódmezővásárhely, 2015.)

2. Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltára Hódmezővásárhelyi Fióklevéltára.

3. ovoda.martely.hu/ovoda+tortenete/53

4. Vekerdy Irén: Vekerdy Ilonka (1894–1981) Mártély első óvó nénije. (24 oldalas spirális fűzésű, hely és idő megjelölése nélküli kézirat. Martonvásári Óvodamúzeum. Lsz: 5555. Rövidítése a későbbiekben: VIVI)

5. I. VIVI

6. Szentí Tibor: *Hanna Melánia* (Mela) festőművész (www.szentit.com/hanna.shtml)

7. Nem csuha teszi a barátot.

Dr. Vekerdy Tamás professzor úrnak – Mindszerten történt találkozásunkkor (2018. 06. 15.) – megígértem, hogy nagynénjéről, Vekerdy Ilonáról szóló pro domo írást elküldöm, ha az a *Vásárhelyi Látóhatár*-ban megjelenik. A sors, a nagy rendező közbeszólt. Sajnos, a megrendítő és szívfájdító október 9-e óta ígéretem teljesíthetetlen.

VEKERDY ILONA A MÁRTÉLYI ÓVODA UDVARÁN

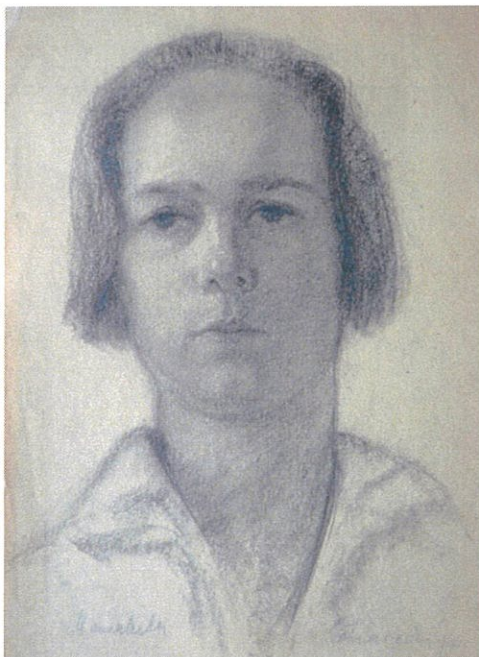
HANNA MELA | PRIMADONNA

Domokos Tamás: Reminiszcencia

Vásárhelyi Látóhatár, XI. évf. 31. sz. 2020/1. p. 20-21

(Forrás: http://www.epa.hu/03000/03060/00018/pdf/EPA03060_vasarhelyi_2020_01_20-21.pdf)

Mit tudunk Hanna Mela (1892–1972) festőművésznő tárgyi hagyatékáról halála után 50 évvel?

Önarckép (papír, szén, 24 x 34 cm)

A művésznő életének kronológiájáról viszonylag sok minden tudunk (1, 2), de utolsó éveiről alig van ismeretünk. Ezért elhatároztam, hogy megpróbálom a lehetetlent, azaz jó fél évszázad elteltével kísérletet teszek arra, hogy művésznő tárgyi hagyatékának budapesti nyomára bukkanjak. Mivel 1945 januárjában lakását bombatámadás sújtotta, festményeinek java része megsemmisült, ő maga pedig légnyomást szenvedett. Ez utóbbi következtében géniusza megtört (3, 4). Ezek után a hagyaték dolgában sok jóra nem számíthattam.

A Farkasréti temetőben rövid időn belül rátaláltam a művésznő urnafalba helyezett D/60-as jelű csekélyke urnájára. Itt aztán elakadtam, mert a személyiségi jogok miatt nem kaphattam felvilágosítást az urnasír fenntartójáról. Csak annyit tudtam meg, hogy egy budapesti hölgy az általam keresett személy. Néhány hónap múlva – a Budapesti Temetkezési Intézet Zrt. protokolljának köszönhetően – megszólalt a mobilom. Nem akartam hinni a fülemnek, mert az Attila útról jelentkezett egy bájos női hang, az urnasír fenntartója, Hanna Mária keresztlánya: Zsuzsa. Öröömöm határtalan volt, ami a személyes találkozáskor, kétórás beszélgetést követően csak tovább fokozódott. Ekkor olyan nemes gesztus ért, amire álmomban sem gondoltam. Miután Hanna Mela három keretezett képét (*Csodakerék*, *Kincskeresők*, *Shakespeare-színpad* – ezekre emlékeztem a művésznő hódmezővásárhelyi 1965-ös retrospektív kiállításról!) és egy mappában található 46 keretezetlen grafikáját, két akvarelljét és egy temperáját végigmustráltam, Zsuzsa a mappát nem

vette magához. „Úgy látom Tamásnak ezek a képek sokkal több örömet okoznak mint nekem. A mappa legyen a magáé!” – mondta Zsuzsa. Elképzelhető, hogy határtalan örömben szárnyat bontva távoztam.

A továbbiakban a művésznő által adott képcímeket félkövér kurzív betűvel írom, hogy megkülönböztessem az általam szükségszerűen végrehajtott, csak kurzívált keresztnevektől. A kép méreteinek megadása: vízszintes x függőleges cm.

A mappában lévő képek tematikus bontásban:

Családi képek

4 grafika (2 önarckép, *Öregapám, Tibor mint katona* – Ez utóbbi kettő nincs szignálva.) A két önarcképnek nagyon megörültem, hiszen *Füstös Zoltán: Hanna Mela* festményén kívül a művésznőről csupán kevés jó minőségű fotó ismert (5). A kisebb méretű (papír, ceruza, 18,5 x 24,5 cm) **Melany** (!) szignóval ellátott önarckép ritkaságszámba megy, hiszen datált: **1918 III/8**.

Budai vár

12 darab rajztömbből kitépett, szignózott lágy, puha ceruzarajz, zömében 37 x 29,5 cm-esek. A grafikák egységesen udvart ábrázolnak, és közülük csupán négy datált ('922).

A Budai-vár, *Udvarbelső lépcsőfeljáróval* (papír, grafit, '922, 33 x 27,5 cm) kép jobb alsó sarkában található M betűvel indított monogram és évszám nem Hanna Mela kézírása, hanem valószínűen Medgyessy Ferencé.

Hanna Melával és Medgyessy Ferencsel kapcsolatban liaisonra utaló írások láttak napvilágot (10, 11).

Budai Tabán

A blokkot 10 szénrajz, egy akvarell ('921) és egyetlen rézkarc alkotja. A szénrajzok jelentős része megközelítően 33 x 26 cm-es diósgyőri bordás papírra készült. Ami meglepő: mindegyik rajz szignózott, címmel, és fonákján laccímmel (6), valamint két futószámmal ellátott. Egyetlen kép datált: 1927. A háromjegyű futószám (177→191) alapján arra lehet következtetni, hogy eredetileg a tabáni blokk legalább 15 képből áll. (Az 1965-ös kiállítás meghívója két tabáni képet jelez.) Feltehetően a művésznő a 20-as években járt fel a romantikus Tabánba szürrealizmus határát súroló, onirikus szénrajzokat alkotni. (Köztudott, hogy a városrész lebontása 1936-ban fejeződött be.)

Mártély

13 grafikával (4 település, 4 tanya, gátórház, töltés, két személy), és egy tanyát ábrázoló akvarellrel reprezentált. A grafikák közül 9 szignózott és egyetlen datált (1929). [Hanna Mela először 1926 nyarán járt Mártélyon. Ekkor a vásárhelyi nyári főiskolások művésztelepe Antal Zoltán tanító védnökségét élvezve egy hónapig Mártélyon vendégeskedett. A következő évben szintén rész vesz a művésznő az Endre Béla vezette művésztelepen (5, 7, 8, 9).]

Ezeken a kemény képeken különböző erősségű és sűrűségű vonalazással kelnek életre a formák, nem úgy mint a Várban és Tabánban készülteken, ahol jellemző a clair-obscur, puhaság és a szenzibilitás. Mártélyon a művésznő vonalai erőteljesek, lendületesek, expresszívek. Ezzel szemben a tabáni képek jelentős része vibráló, lebegő hatású, mert diósgyőri bordás papírra készültek.

Vegyes

8 kép: *Paris, Rue du Haut-Pavè* (papír, ceruza, 19,0 x 24,8 cm, szignált), Táncoló pár (papír, ceruza, jelzetlen), 5 vázlat (papír, ceruza és redisztoll/filc?, szignózott), *Rokokó pár harmadik alakkal* (karton,

tempera, 1927, 30 x 41,5 cm, HM monogram a festett kereten) A krinolin szoknya ornamentikája, arabeskje a mór-arab motívumokkal mutat rokonságot.

Ez utóbbi képnek szinte ikertestvére a Kieselbach Galéria és Aukciósháznál 195 000 Ft-ért kitett közel hasonló méretű *Rokokó párja* (karton, olaj, 26,5 x 38 cm). E három alakos kép után 8 évvel (1935) festi meg *A divat története* című 200 x 150 cm-es munkáját. E képek látványa a 17-18. század fordulóján alkotó Jean-Antoine Watteau commedia dell'arte-s alakjait juttatja eszembe.

*

A mappában találtam még 2 db kétoldalas Medgyessy F. szignójával ellátott rajzlapot, amelyek egyik oldalán zongorázó nő (Hanna Mela), a másik oldalán akttanulmányok láthatók. Egyik lap'918 II/16 jelzéssel datált.

*

A képek nagy része datálatlan, ezért csak sejthető – a meglévő dátumokra támaszkodva –, hogy azok az 1920-as években születtek.

Egyik-másik kép fonákján az egykori kasírozás nyomait lehet felfedezni. Feltételezésem szerint a keretezett, kiállításra került képek a kiállítást követően lekerülhettek a hordozóról. Az eljárás célja az újbóli mappázás, keretnyerés lehetett. (A művésznőtől tanultam meg a legegyszerűbb, legolcsóbb keretezési technikát: A képet hasonló méretű üveg és papírlemez közé kell behelyezni, majd colos papírszalaggal körberagasztani. Így a képnek megközelítően centiméteres papírkerete lesz, amely tetszőlegesen színezhető. A kép akasztóját a papírlemezre lehet rögzíteni.)

Ha a mappában talált képek technikáját és tematikáját összehasonlítjuk például a szintén 49 tételes 1965-ös kiállítás anyagával, akkor a következő eredményre jutunk: A mappában a grafika ~ 94 %-kal, a kiállításon pedig a tempera ~ 50%-kal dominál. A mappában nem találunk mártélyi ihletettséggű temperás életképet, annak ellenére, hogy a kiállításon bemutatott képek ~ 50%-a ebbe a kategóriába sorolható. Mi okozhatja a technika és tematika arányainak ilyen jelentős eltérését? Véleményem szerint a mappában található képeket technikai minőségét, témáját a művésznő/igényes vásárló nem tartotta megfelelőnek. Feltételezésem szerint Szabóné Németh Zsuzsa tulajdonában lévő három keretezett kép (*Csodakerék*, *Kincskeresők*, *Shakespeare-színpad*) viszont közel állhatott a művésznő szívéhez, ezért azokhoz ragaszkodott, azokat a családra hagyta.

Hanna Mela életképei nagy csemegét, színes illusztrációs lehetőséget jelentenek a Mártélyi etnográfijával foglalkozó kutatók számára, hiszen azok a földműves élet minden rezdülését, a család és közösség életének minden rendkívüli napját, örömnapját – a Mártélyon alkotó művészek közül egyedülálló gazdagsággal – prezentálják.

Sajnos Mártélyon a 21 emléktáblás Festők dombján – az előbb leírtak ellenére – hiába keressük a nevét, mert a felejtés árja, örvénye elragadta.

Jegyzetek

1. *Vekerdy László*: Töredék Hanna Meláról és művészetéről. 2005 júliusi kiállítása alkalmából a Tornyai János Múzeumban Hódmezővásárhelyen. – Tiszatáj, 2006 május, 39–44. o.

2. *Szenti Tibor*: Hanna Melánia (Mela) festőművész (Arad, 1892 – Budapest, 1972) – <https://www.szenti.com/hanna.shtml>

3. *Dömötör János*: Hanna Mela kiállítása. – Csongrád megyei Hírlap, 1965. szept.5., 4. o.
4. *Szelesi Zoltán*: Hanna Mela tárlata Vásárhelyen. – Művészet. 1966. jan. 47. o.
5. *Szabó Endre*: Vendégünk: Füstös Zoltán. – Csongrád Megyei Hírlap, 1968. márc. 10., 7. o.
6. I. ker. Attila utca 29., 1961 után Attila út 69. A lakcím meglepő, hiszen 1910-ben férjhez ment Vinczi Károlyhoz, akitől, de jure csak 1947-ben vált el. Lakásuk VIII. ker. Népszínház utca 33. sz. alatt volt. VIII. ker., Házassági anyakönyvi másodpéldány, 185. lap, 553. folyószám, 1910. május 16.
7. *Dömötör János*: Fényképek – kiállítások – művésztelepek. – Csongrád Megyei Hírlap. Alföldi Műhely, 1987. márc. 28., 8. o.
8. *Kruszlicz István*: Alkotó képzőművészek Mártélyon. – In: Mártély száz magyar falu könyvesháza, 16. (szerk.: Blazovich László) 167–177. o.
9. *Kovács István*: Hódmezővásárhelyi életrajzi kalauz. 500 év 2700 név. Hódmezővásárhely, 116. o. 2015.
10. *Vajda József*: Eljegyzés rőzsefénynél... Csókolódzhatik-e a férjes művésznő bohém pajtásaival? A szegedi úri társaság érdekes témája a bíróság előtt. A kúria a bohémvilág erkölcséről. – Pesti Napló, 1934. júl. 9., 14. o.
11. *Rádics Károly*: Az évfolyam Benjámija. – Népszava, 1988. júl. 9., 11. o.

(Részlet a Vásárhelyi Látóhatár 2022. júniusban megjelenő 34. számából)

HANNA MELÁNIA (MELA) FESTŐMŰVÉSZ

(Arad, 1892 – Budapest, 1972)

Hanna Mela, ahogy szülei, barátai és művésztársai szólították, nyolcvan évet élt. Különös alakja volt a magyar és a hódmezővásárhelyi művészetnek.

Gyökerek és kapcsolatok

A művésznő tehetsége korán megmutatkozott. Előbb iparművészeti, majd képzőművészeti főiskolát végzett. Kitűnő mestere a vásárhelyi festőiskolával rendszeres, jó kapcsolatot tartó Rudnay Gyula; évfolyamtársai többek között Barcsay Jenő és Mattioni Eszter volt.

A családjában több kiválóságról is tudunk. Egyik testvére Hanna Tibor francia-német női szalonnal rendelkezett Budapesten, ahová jeles színésznők, úri hölgyek jártak ruhát varratni. Melánia itt ismerkedett a divatos ruhákkal, amelyek számára mindig csak dekoratív jelmezt jelentettek, de ilyesmit ő sohasem hordott; ugyanakkor tömegábrázolásain is olykor áttervezve megjelentek. Együttesen itt érhető leginkább utol az ipar- és képzőművészeti fölkészültsége.

Unokatestvére Németországban élt. Innen vándorolt ki az Egyesült Államokba, ahol 1910-ben, Új-Mexikóban megszületett William nevű fia, Mela másod-unokaöccse, aki nagy karriert futott be Kaliforniában. A Walt Disney rajzfilmstúdióba került. A sors itt hozta össze egy másik kitűnő művésszel, Joe Barbarával. A nevüket úgy összeolvasztották: „Hannabarbera”, hogy egy személynek vélték őket. A két művész sok világhírű mesefigurát teremtett meg. Magyarországon is sokat játszott filmjeik: *Frédi és Béni*, *A két kőkorszaki szaki*, *Tom és Jerry*, *Foxy Maxi*, *Jetson család*, *Scooby-Do – A nagy csapat*, és sorolni lehetne a további, felnőtteknek is élvezetes, remek alkotásokat. William forgatókönyvíró, rajzfilm-rendező és producer-igazgató volt egy személyben. 2001-ben Kaliforniában halt meg.

William emberi kapcsolatához Melánia közvetlenül nem tartozott, annál inkább Vekerdy Ilona, a vásárhelyi, de később az országban szerteágazó, kitűnő polgári család sarja, az akkor még a mezővároshoz tartozó, ősi Mártély halász-, majd urasági kertészközség első óvónője. 1919 szörnyű nyara volt e két településnek. A Tanácsköztársaság Makóról induló halálvonatából elrettentésképpen Szegvárig dobálták ki a környékbeli agyonlőtt, jeles magyar családok túszeit, majd a királyi román hadsereg egysége szállásolta be magát. Rablásaik és erőszakoskodásaik mellett szintén túsokat szedtek a két helységről, és a vásárhelyi dr. Nagy Dezső jogász tanyájánál, július 26-ra virradóra 56 személyt embertelen kegyetlenséggel meggyilkoltak.

Ilyen történelmi helyzetben kellett a kitűnő diplomával érkező, törékeny, fiatal és művelt óvónőnek egyedül beindítani a mártélyi nyári idényóvodát, amely 1937-től már évi 7 hónapot működött teljes ellátással. Vekerdy Ilona 1940-ig vezette az intézményt.

Hanna Mela kapcsolata itt kezdődött Vekerdy Ilonával. A festőnő követve az alföldi realista festészet nagyjaink egy részét magába foglaló festőiskolát, különösen tisztelt tanárát, Rudnayt. Mela nyaranta jött velük Mártélyra, ahol a hagyományos falusi életmód mellett a Holt-Tisza és ártere, valamint az óvoda gyermekei és vezetője nyújtott számára maradandó élményeket.

Tornyai a falu szélén vásárolt egy házat, melyet a részletfizetések miatt „Holtomig nyögő”-nek nevezett, és műteremlakásnak alakított ki. Tornyai közben Pestre költözött, és az iskolából ebbe a házba került át az óvoda. Máig is itt található. A művésznőnek igazán akkor volt élvezetes ez a hely, amikor a nyarat még az iskola udvarán tölthették, és csak akkor húzódtak be a tanterembe, ha rossz idő köszöntött be. Ilona a szolgálati lakásában adott helyet a festőnőnek. A két fiatal: Ilona és Mela életre szóló barátságot kötöttek. Mela szénrel, 36x50 cm nagyságú mellképet rajzolt barátnőjéről. Nyaranta együtt káprázatos óvodaünnepségeket rendeztek. A *Vásárhelyi Reggeli Újság* a következőket írta:

Nagyon kedves jeleneteket konstruált, gondolt ki és valósított meg Hanna Mela festőművész, aki szívesen segít az óvodában nyári vakációja idején. A gyönyörű ünnepély hatására eldöntötték, hogy meg kell csinálni az állandó óvodát.

Vásárhely, Mártély Vekerdy Ilona és családja, ezen fogalmak ettől kezdve Hanna Melánia életében egyre inkább összekapcsolódtak, és többet tartózkodott itt, mint Budapesten.

Emberi és festői kiteljesedés

Hanna Melánia rendkívül humánus természetű nő volt, aki a képeit ritkán adta el, inkább elajándékozta. Ugyanakkor határozott egyéniség lakozott benne. Társaságban nem kívánt központban lenni, de ha szót kapott, magas szintű kulturáltságról, intelligenciáról, vidámságról és csípős, de nem bántó humorról tett tanúbizonyságot.

Gaál Györgyi (1954-2019), a Hódmezővásárhelyi Németh László Gimnázium és Általános Iskola tanárának hozzánk írt leveléből kiderült, hogy nagyszülei – nagyapja Kmetykó Károly mártélyi néptanító és szintén tanító nagyanyja –, Vekerdy Ilonával és Hanna Melával jó barátok voltak. A festőnőt nemcsak Mártélyon látták vendégül, hanem *később Vásárhelyen is gyakori és kedves látogatója volt a családnak, én már innen emlékszem rá* – írta hozzám küldött levelében, majd visszaemlékezését így folytatta:

Mela nekem gyermekkori élményem, aki amellet, hogy nagymamám barátnője, fantasztikus szórakoztató egyéniség volt. Élvezetesen mesélt, remek társalgó volt, trükkös, kézügyességet igénylő tréfái voltak, egyedül a rajzaiban nem ismert tréfát. Egyszer (kisgyerekként) belejavítottam egy szénrajzába, akkor megtapasztalhattam a hiúsága határait... Öt képét őrzöm, a nagynéném közel ennyit, és a Füstös-képet is az iránta érzett tiszteletből vettem meg.

Füstös Zoltán a háború után, amikor politikai természetű börtönbüntetését a Nagyfai Börtöngazdaságban letöltötte, Vásárhelyen telepedett meg. Füstöséknél Mela szintén rendszeres vendég volt, és *Festőművésznő* címmel ekkor festette meg a portróját, amely Gaál tanárnőhöz került.

Hanna Mela Vinczi Károlyhoz ment férjhez, de nem sokat éltek együtt. Pesten volt lakása, ahol édesanyjával lakott. Attól kezdve, hogy rajongva szeretett mestere, Rudnay nyaranta Mártélyra hozta növendékeit, Hanna Mela többet volt itt és Vásárhelyen, mint Pesten. Fiatal kora óta hosszú nadrágban, és gyakran rövid kabátban járt. A cigarettát szipkából szívta, haját egyenesre és rövidre vágta, mintha svájcisapka lenne. Különös jelenség volt, akinek intellektusát szeretni lehetett.

Mi volt Mela számára Vásárhelyben és Mártélyban a vonzerő?

Dél-alföldi vágyódásának három oka lehetett. Először is a táj és a belőle sugárzó, egyszerre ősi és humanoid szellemiség. Amíg a szomszédos Szeged szabad királyi város, gyorsan iparosodó, polgárosodó és kulturálódó nagyvárossá vált, különösen Trianont követően, amikor Kolozsvárról ideköltözött az egyetem, kezdte elveszteni ősi gyökereit. Hódmezővásárhely és környéke egészen a kommunista diktatúra társadalomromboló hatásáig megőrizte hagyományos paraszti jellegét. Itt a földnek is lelke volt, és a gazdák Földanyaként tisztelték. Az érzékeny lelkületű, alkotó emberhez, akinek „antennái” voltak e jelek fogásához, szólt a táj és a benne élő ember, amely varázserőként hatott.

Másodszor kell említenem a Vekerdy családot. Különösen Ila nénit, ahogy az óvónőt hívták, Jola nénit és a többieket. Ez a család polgári, human műveltségű, tisztaerkölcsű embereket nevelt, köztük orvos intézetvezetőt, Tamást, a gyermekpszichológust, aki visszaemlékezést írt a családról és ebben Melát is említi; valamint a könyvtárosok nemzedékét, Bélát és a közismert Lászlót. E kiállítás megnyitására is sok fontos adatot kaptunk Vekerdy Zsuzsannától. Ők képviselték azt az éltető levegőt, amelyet Melának nem kellett maszkon keresztül szívnia, mert nem volt mérgező; azonos tartalmúnak tekinthető a gyermekkorában megszokottal. A Vekerdy családnak az Oldalkosár utcában állt a házuk. Hanna Mela gyakran itt húzódott meg a második világháborút követő súlyos társadalmi és gazdasági válság idején, amikor az élelmiszerbeszerzés is komoly nehézségekbe ütközött. A család zongoráján leckéket adott, hogy a fönntartásához szükséges pénzt megkereshesse.

Harmadszor említem, hogy Hanna Melát vonzották a gyermekek, akikért rajongott. Talán az ő gyermektelensége is kiváltotta ezt a kötődést. Sikertelen házasságából nem született utód, és valószínű, hogy az időnkén föltámadó, vagy szunnyadó, de elnyomott anyai érzését a mártélyi kisdetek érintették meg. Számukra örömmel készített bábukat, díszleteket, jelmezeket, szemléltető rajzokat és festményeket, Petőfi *Tisza* című verséhez – Kmetykó tanító úr mintaoktatásához – illusztrációkat. Ezeket a Martonvásári Óvodamúzeum őrzi.

Hagyta, hogy a gyerekek a készülő festményeibe belefirkáljanak, bár nem szenvedhette, de végül úgyis lefestette. Mindig élményt szerzett környezetének, ahogy alkotott. Ha ránézett egy modelljére, rögtön fölismerte, hogy mit emeljen ki belőle. Így születtek bravúros karikatúrái is.

Művészete

A legcsodálatosabb dolog, amit megtapasztalhatunk, a misztérium. Ez a forrása minden igaz művészetnek és tudománynak – írta Albert Einstein.

Hanna Melánia a festészet és grafika igen sok műfajában dolgozott, a család miskolci ágánál még rézkarcát is őriznek. Vázlatait a Vekerdy család mentette meg, és egy mappában gondozza. Alkotott olajfestékkel, temperával, vízfestékkel és szénnel. Rangos kiállításokon, a Nemzeti Szalonban, a Múcsarnokban, a Velencei Biennálékon és Párizsban már az 1920-as és 30-as években szerepeltek és keltek el a művei.

Témaválasztása is rendkívül gazdag volt. Festett ikonjellegű táblaképeket, bibliai és lovagkori témákat, városi és falusi életképeket, ruhatörténeti képeket, portrékat, karikatúrákat, amelyeken a fergeteges mozgás vagy az egyes figurák egyénisége lenyűgözően jelentkezett. Kiváló tájképeket alkotott, amelyeknek hangulatteremtő ereje magával ragadó. Életműve eredeti szintet jelentett a huszadik század magyar festészetében.

Hanna Melánia ábrázoló tevékenységére jellemző volt az e-világ, és egy misztériummal átszótt túlvilág ábrázolása. Vidám színekkel dolgozott, és képein sok mozgást ábrázolt. Kompozíciói gyakran a németalföldi paraszt Brueghelt idézik (Ringlispil – Bolondmalom). Hisszük, hogy a jelenlévő tárlatlátogatók hallottak valamit, vagy ismerik a világhírű lengyel matematikusról elnevezett *Mandelbroth-halmazt*, amelyben folyamatos színváltozásokkal csodálatos, arabeszkjellegű figurális rajzolatok láthatók. Ezek elektronmikroszkópos fölnagyításával mindig ugyanaz a bogárjellegű figura jön elő, jelezve, hogy a végtelen az anyagi – talán a szellemi világban is – lefelé utazva kitörülhetetlenül ismétlődik, és az emberi kutatás számára elérhetetlen. Így vagyunk mi Hanna Mela alkotásaival. A gondokkal teli, 1945 után egyre gonoszabbá vált fölszínes világból visszamenekült titokzatos egyéniségébe, amelynek hiába keressük mélységét, alattunk újabb tér nyílik meg, de minden dimenziójában Hanna Mela jelenik meg lelkének meleg humanizmusával. Életműve ma még kellőképpen föltérképezetlen és megmértetlen.

Hanna Mela festményeinek anyagi értéke

A pénz sohasem fogja meghatározni a műalkotások valódi kulturális értékét, de nem tagadhatjuk, hogy a társadalom a fizetőeszközt bizonyos értékjelzőként mégis számon tartja. Tipikus példa erre Van Gogh, Csontváry és sokan mások életműve. Az említettek életükben festményeiket alig tudták eladni, ma milliókat érnek. Kiderült, hogy Hanna Mela, aki ritkán adott el képeiből, ma műgyűjtők körében kitüntetett helyen áll. Föllépve a világhálóra, 2006-ban, néhány nappal e kiállítás előtt, a következőket találtuk:

A Kieselbach Galéria és Aukciós Ház *A divat története* című, 1935-ben, 150x200 cm nagyságú, vászonra készített temperaképét 1997-ben még 400 ezer, most 2,4 millió Ft. értékben árulja. A Haas Galériában az *Utcán* című 65x90 cm vászonra olajjal festett képét 1,2 millió, a *Hazafelé* c. 44x54 cm vászonra olajjal festett alkotását negyedmillió Ft-ra becsülte.

Hanna Mela művészeti és társadalmi megbecsülése

Hódmezővásárhelyen, 1965. augusztus 22-én, a Tornyai János Múzeumban nyílt gyűjteményes kiállítását festőtársa, Füstös Zoltán nyitotta meg. Ezt követte 2005-ben, szintén Hódmezővásárhelyen rendezett kiállítása, amelyet Vekerdy László, és most 2006. március 2-án Szegeden, a Somogyi-könyvtárban rendezett kamara-kiállítása, amelyet Szent Tibor író, néprajzkutató nyitott meg. Ezek a kiállítások sajnos lokálisak, eddig Csongrád megye két legnagyobb városára terjedtek ki, holott Hanna Melánia művészetének megismertetése országos, széleskörű kulturális ügy lenne.

Hanna Mela Budapesten, 1972-ben hunyt el, és a Farkas-réti temetőben, hivatalosan nem, de barátai által olykor látogatva, urnában nyugszik.

= <http://www.szenti.com/hanna.shtml>

Letöltve: 2022. március 8.

Töredék Hanna Meláról és művészetéről

2005 júliusi kiállítása alkalmából a Tornyai János Múzeumban Hódmezővásárhelyen

„Jelentékeny művésztől – vagy művészeti kérdésről – nem lehet úgy szólni, akármilyen röviden sem, hogy ne utaljunk a korra, mely teremtette, s a múltra, mely megelőzte. Tulajdonképpen a jelentéktelent se lehet másképp megérteni, csak épp nem érdemes miatta a nála fontosabbat háborgatni. Izsó olyan méretű művész, aki miatt szükséges és érdemes.” Fülep Lajos vezeti be ezzel a három mondattal élénk visszhangot és vitát keltő előadását Izsó Miklósról a Magyar Tudományos Akadémián 1953. IV. 27-én. (Megjelent a *Művészettörténeti Értesítő* 1953. I. évf. 1–2. számában.) Arra is Fülep mutatott rá, 1956 őszén, néhány nappal a Forradalom előtt, október 19-én a Hazafias Népfront Országos Tanácsa, a Magyar Tudományos Akadémia és az Országos Béketanács által az Eötvös Lóránd Tudományegyetem aulájában Rembrandt születésének 350. évfordulója alkalmából rendezett Emlékünnepélyen *Rembrandt és korunk* címmel tartott előadásában (megjelent a *Magyar Tudomány* 1956. 7–12. szám 341–359. oldalán), hogy miként tekinthetünk, miként kell(ene) tekintenünk „a korra, mely teremtette” a művészt, hogyan rezonálnak a művekben a kor, amelyben a művész él, s régmúlt korok, melyek alkotásait a művész szinte sajátjaként ismer s szeret. Ebben a jelent – múltat egybelátó *longue durée* perspektívában – érvvel meggyőzően Fülep – Rembrandt természetesen és magától érthetően válik kortársunkká és honfitársunkká...

Jó, jó – kérdezhetné valaki – de nékem itt és most nem inkább Hanna Meláról (1892– 1972) és vásárhelyiségéről kéne beszélni? Eddig is erről és róla beszéltem. Nézzék csak meg az 1935-ben készült *A divat történeté*-t (150×20 cm, tempera, vászon.) Megtalálható a Kieselbach Galéria honlapján az interneten. Képekhez és grafikákhoz is értő könyvtáros kollégám, Nagypál László megkereste. 2004. 10. 12-én került a kép aukcióra, 2 400 000 Ft kikiáltási áron, de nem kelt el. Maga a kép a honlapon jól kivehető, a színek sajnos kevésbé. Három egymás fölötti sávban illetve mezőben sorakoznak korok divatjait reprezentáló figurák az antik kereszténységtől a középkoron, a renaissance-on, a XVII., a XVIII. századon át a romantikáig. Az alakok nem holmi divatbábuk; élnek, mozognak, tesznek- vesznek. Látunk lovagi felvonulást renaissance tájban, lovasvadászatot, rokokó-kora romantikus harangszoknyában könnyed tánclépéseket, odébb egy kézcsőkra hajló fiatal urat, a sor végén pedig egy férfi látható három hölgy között, akik lehetnének akár valamilyen Biedermeyer Három Grácia. Ez a szokatlan, tarka vonulás emlékeztet vagy inkább utal Benozzo Gozzoli pompás freskójára a Palazzo Medici Ricardi házi kápolnájában a Három Királyok könnyedén méltóságteljes utazásáról; de lehetne egy hatásos szecessziós dekoráció is egy századfordulós előkelő bécsi palotában. S hogy még bonyolultabb legyen a *longue durée* (Nagypál Laci figyelmeztetett rá) a vadászat és a lovagok későközépkori Burgund és Flamand miniatúrákra emlékeztetnek, el egészen visszafelé – a Limbourg-fivérekig, Paul és Jean-ig. És ezt az egész nagy világi (és nagyvilági) vonulást-felvonulást egy három rovátkált és korinthoszi oszlopfőben végződő oszlopon nyugvó félköralakú orommezőben trónoló méltóságos Krisztus vezeti, mindkét oldalán egy-egy báránnyal, a bizánci illetve ravennai mozaikok stílusában, a két szélső oszlop mellett pedig egy-egy angyal áll; szakrális őrzőiként mintegy az egész nagyon is világi történetnek. „Hanna” különben héber szó, jelentése „könyörület”. Női név is, bibliai személyek neve, a Talmud szerint a hét prófétánő egyike, ahogy az új Akadémiai Nagylexikonból megtudható.

Hanna Mela címszó azonban nincsen a kivételesen és örvendetesen alapos *Nagylexikonban*. Nincsen az 1966-ban megjelent négykötetes *Művészeti Lexikonban* sem; meglehetően viszont a dr.

Szabó Ákos András szerkesztette *Magyar festők és grafikusok* életrajzi Lexikonában (NBA Kiadó, Nyíregyháza 2002 Alföldi Nyomda, Debrecen): „*Hanna Mela. Arad? – Festő és grafikus. Az 1920-as években Rudnay Gyula irányítása mellett tanult a budapesti Képzőművészeti Főiskolán. Hódmezővásárhelyre először gyakorló művésznövendékként látogatott el, de később budapesti tartózkodása alatt is többször megfordult az Alföldön, melyet kezdeti realiztikus festményei az átlagos munkáitól elütő arculattal dokumentálnak.*”

A Lexikon gondosan hivatkozik a forrására, Szelesi Zoltán beszámolójára Hanna Mela vásárhelyi Retrospektív Kiállításáról a *Művészet* VII. évfolyamának első, 1966 januári számában, a 47. oldalon: „... többször megfordult az Alföldön, melyet kezdeti realiztikus mártélyi festményei az átlagos műveitől elütő arculattal dokumentálnak. <Kulcsszó> itt a „Mártély” hadd szakítsam azért meg az idézést egy 1998-ban az ITT TARTUNK tévésorozatban a Kecskeméti Kálmán készítette műsorhoz Vekerdy Zsuzsanna által írt Mártélyra emlékezésből, amit kérésemre elküldött a jelen kiállításmegnyitóhoz: Hanna Mela – írja „Iparművészeti, majd Képzőművészeti Főiskolát végzett Budapesten. Rudnay Gyula tanítványa volt. Tanárával és fiatal festő társaival a 20-as években nyaranta a mártélyi művésztelepen fejlesztette tudását. Itt ismerkedett meg Vekerdy Ilonkával, a falu nyári óvodájának első vezetőjével. Két fiatal, életvidám, sokféle tehetséggel megáldott nő – hogyné kötöttek volna barátságot? Ha Budapestről Mártélyra vagy Vásárhelyre jött, Hanna Mela mindig Vekerdy Ilonka szeretettel várt vendége volt, öregségükben is. A falu is szerette őket, mint ők a kis földes szobát, a virágos, ragyogóan tiszta óvodát, a falu minden utcáját, tanyáit, Tiszáját, a falusiak apraját, nagyját. Rudnay másutt is megfordult növendékeivel. Egy zalai újság Vekerdy Ilonka által kivágott és megőrzött cikkéből megtudjuk, hogy a főiskola 15 növendéke, köztük 3 nő vendégeskedett egy-egy nyáron a sümegi Művésztelepen. Alcím: Rudnay mester legtehetségesebb növendékei munkában. Festői rendetlenség uralkodik és lázas, szorgalmas munka folyik a telepen. „A Hanna Melára vonatkozó sorok: »...szép, erőteljes munkáit nézegettük, mikor elárulták nekünk, hogy a fiatal festőművésznő éppoly szépen zongorázik, mint fest...«”

És most folytassuk Szelesi Zoltánnak a *Művészet* 1966, januári számában megjelent kiállítás-beszámolójából: „Érett korszakából való, szőnyegszerűen dekoratív, falra kívánczó alkotásaiból hol teatrális ünnepélyesség árad (Shakespeare színpad), hol meg nosztalgikusan tolmácsolják képei a reneszánsz szépségisményét (*Sólyomvadászat*). A színészi pózt és a nemesi gesztust művein gyakran a paraszti élet vaskos vidámsága váltja fel. Az evő, ivó, mulatozó falusi emberek, a flamand kismesterek és közelebből Rudnay, s Aba-Novák hatását éreztetve kerültek ecsetje nyomán vászonra (*Leánykérés, Aratás után*). Egyszer a nazarénus festőkhöz hasonló jámbor érzülettel bibliai alakokat jelenít meg (*Keresztút, Legenda*), máskor az ezeregyéjszakai nászok forró érzékisége tölti be keleti meséjű műveit (Menyegző).

Változatos tárgyú, szimbolizmus felé hajló alkotásai azonban, lett légyen egyházi vagy világi, költői vagy prózai mondanivalójuk, alapfelfogásukban kaleidoszkópszerűen vizionáriusak, egy-egy irodalmi, hitéleti vagy etnográfiai emlékképet dúsan kiszínező fantázia kapcsán jöttek létre... Művei a gátlástalanul áradó novellisztikus elbeszélőkedvét és az ezzel párosuló virtuóz ábrázoló-készségét híven tükrözik. Jóllehet mesterségbeli felkészültsége révén kora társadalmi valóságának reális kifejezője is lehetett volna, de túlzott érzékenysége nem bírta elviselni a húszas, harmincas évek antihumánus ellentmondásait, s az élet keménysége elől egy misztikus, rózsaszínfelhős álomvilágba menekült.” Ami a menekülést” illeti, éppenséggel lett volna rá oka később is, attól kezdve, hogy Budapest ostromakor „1945 januárjában bombatámadás éri műtermét, ő maga kétszer súlyosan sérül légnyomás miatt és ez látását is nagymértékben gyengíti. Ezzel búcsút kell mondania a korábbi rendszeres alkotómunkának”, írja Hanna Mela „retrospektív jellegű” gyűjteményes vásárhelyi kiállításáról a *Csongrád Megyei Hírlap* 1965. szeptember 5-i vasárnapi számában Dömötör János, miután beszámol az életút főbb állomásairól, megemlíti néhányat fontosabb művész-kapcsolatiból:

„Évfolyamtársai közül legszívesebben Barcsay Jenőre, Mattióni Eszterre, Basilides Barnára emlékeznek”. Utóbbira emlékeztet Hanna képein „A színek tiszta és szigorúan határolt matt megoldása”. Szelesihez hasonlóan Dömötör is kiemeli Hanna kezdeti, realiztikus mártélyi képeinek a különbségét későbbi korszakától, amikor „a tanyák reális világa helyett külön világot épít magának. Ebben a világban egyként helyet találnak megértő, jóindulatú humorba mártva – a paraszti élet számos tömegjelenete... és a népmese világának finom alakjai... valamint a biblikus események inkább intim, mint áhítatos hangulatú elbeszéléssorozata.” A példaként hozott képek lényegében ugyanazok, amelyekre Szelesi Zoltán is hivatkozott, s elődként Dömötör is elsősorban Aba-Novákra gondol. De például a Nagyházi Galéria és Aukcióház honlapján látható, 2004. decemberi aukciójukon kiállított és 110 000 forintért elkelt *Falu!* (44×56 cm). Itt semmi nem utal Aba-Novákra és nincs menekülés mesevilágba. A kép ugyanolyan elszánt szembenézés a korról, akár Tornyai *Bús magyar sors-a*. Vagy mint a fehérterroristák meggyilkolta Heller Ödönnek (1878–1921), Juhász Gyula barátjának némely tápai képe; meglehet inspirálói – a festő barát sorsával együtt – a költő *Tápai lagzijának*? Hanna Mela *Faluján* egy ijesztően valóságghú kortalan parasztasszony látható és egy chagallosan szürreális sovány tehén; párhuzamos sötét ívekkel épphogy csak jelzett ferde talajon állnak, és a képből árad az elhagyottság, a kiszolgáltatottság, a szenvedés. A nyomor. Kertész Imre korjelző könyvcímével szólva: a *Sorstalanság*. Vagy Juhász Gyula *Tápai lagzijának* befejező két sorával: „Már szürkül lassan a ködös határ / És a határban a Halál kaszál.”

Hanna képei és rajzai – mert a vonalnak is szuverén mestere volt – nem behatárolhatók irányzatokba, iskolákba, stílusokba. Amint tán ő maga se a szorosabb, szakmai értelemben vett művészek közé. Ezen a réven kerültem most én is, unokatestvéreim elháríthatatlan kérésére ide. Gyerekkoromban, úgy a harmincas évek elejétől-harmadától a negyvenes évek elejéig gyakran találkoztam Mela Nénivel Vásárhelyen vagy Mártélyon, többnyire óvónő nagynénimnél, Jolánánál, aki az újvárosi óvodát vezette, és Ilánál, aki elébb Mártélyon, majd a vásárhelyi Malom utcai óvodában regnált óvónő gyanánt. Mela is, Illa is, apám is nagy zenekedvelő-zeneértő volt, aktívan is; apám és Ilona hegedült, Mela mesterien zongorázott. Olykor egész kis kamaramuzsikát kerítettek. Illemből mi gyerekek is hallgattuk, méltányolni persze nem nagyon tudtam, annál inkább azonban az óvodák falait borító mozgalmas, sok alakos, eleven, vidám érdekes Hanna Mela képeket. Nagyon tetszettek. Hat-hét évtized távolából visszatekintve mozgalmasságukkal, gondos és találó alakábrázolásukkal, részletgazdagságuk harmóniájával, az alakok egymásra és környezetükre való vonatkoztatásával egyenesen id. Pieter Brueghelt juttathatnák eszembe. Ehhez persze olvasnom kellett Sík Csaba *Brueghel*-tanulmányát, hogyan hallgatta meg és használta fel a Paraszt Brueghel a fejedelmeknek, királyoknak dolgozó Leonardo tanácsát: „Az emberek és a szavak adottak. És te, festő, ha nem tudsz az alakokkal dolgozni, olyan vagy, mint a szónok, aki nem tud bánni a szavakkal.” (Leonardo de Vinci. *Válogatott írások*. Válogatta Csorba F. László. Fordította Krivács Anikó. Typotex 2002. 159. old.) Brueghel – mutatja meg Sík Csaba – mesterien bánt a „szavakkal”: „A figurákat tömegekbe vonja össze, amelyeknek éppúgy téralakító szerepük van, mint a tájnak; a kompozíciót egybefogó gúla erővonalai nem a képzeletbeli központ felé irányulnak, hanem kifelé, a tér minden irányába... Pályája csúcsán készült kompozíciói ember és természet kapcsolatáról folytatott meditációk. A természetet a szépség anyjaként tisztelte, akárcsak Rabelais, aki hozzá hasonlóan a népi világ hétköznapijainak és ünnepeinek ábrázolója és kommentátora volt... A természetről alkotott szokásos festői fogalmak eltűnnek Brueghel művészetéből, s az mindinkább az emberi sors modelljévé, ábrájává alakul.” (Sík Csaba. *Örök törvény – újvilág*. Tevan Kiadó 1993, 128–132. old.) Nem hagyhattam idézetlenül Sík Csaba tanulmányából ezt a pár sort, még ha látszólag messze vezetnek is Hannától. De túl az alakokkal, a festő-grafikus szavaival – való bánni tudáson közös bennük az a nevelői élethossz is, amire Sík Csaba (Hannára ugyanúgy érvényes) telitalálattal utal Rabelais említésével.

Vekerdy Zsuzsanna – akinek logopédusként, nyelvészként ugyancsak érzéke és tapasztalata gyűlhetett nyelv és ábrák összefüggéséről – figyelmeztetett rá, hogy Hanna illusztrációs-grafikai tevékenysége milyen hasznos pedagógiai kiállítás illetve segédkönyv anyaga lehetne óvodák és iskolák számára: „Iréneke [Zsuzsanna óvónő nővére] és én azért vagyunk hálásak neki, mert a háború után, amikor már nem festett (Tiborék [H. M. testvére] lakásába kellett költöznie, ott se hely, se megfelelő nyugalom nem volt – persze a szoc. real. művészetet se neki találták ki – nekünk rajzolt rengeteg szemléltetőanyagot. Nagyon szívesen tette, mert olyan elfoglaltság volt, amit akkor csinált, amikor kedve volt, örült, hogy a növendékeink szerették az élő, mozgó képeit, ezekkel könnyű volt pedagógiai eredményt elérni, mert érdeklődést teremtettek az ő színei, vonásai (Iréneke a martonvásári óvodamúzeumba küldte el a képek nagyobbik részét. Mela néni ezeket nem tekintette művészi munkának, de a pedagógiai értékük kétségtelenbevonhatatlan...

Kevesen tudják, hogy írogatott is; van itt egy kivágott humoros írása – sajnos se az újság címe, se az időpont nincs rajta, nem az utókornak vágta ki Ila vagy Mela – meg egy füzete, amiben az Aradi életről, egyebekről írt úgy, ahogyan festett: meglátva a sajátosat, groteszket, megértéssel, szeretettel...

Sohasem beszélt róla, de fennmaradt levelezéséből kiderült, hogy 1944-ben egy üldözött embert megmentett a haláltól.

Az ostrom alatt pesti lakását belövés érte, ő is sérülést szenvedett. Ezt követően még gyakrabban s hosszabb időket töltött a baráti családnál, Vekerdyéknél. (Barátnője, Ilonka ekkor már a vásárhelyi Malom utcai óvoda vezetője volt.) Ez ismétlődő mártélyi látogatásokat is jelentett. A *Vásárhelyi Független Újság* 1946. X. 30-án megjelent cikkéből kitűnik, mennyire része volt ő a falu életének: „Őszi este a faluban”... annak örömeire jöttek össze a helybeliek, hogy hazatért a fogságból az egyik tanító. „Hirtelen kopogtattak az ajtón. Egy magas, sima hajú asszony lépett be... Hanna Mela, festőművész – árulták el a kilétét, s a híres művésznő csendben leült közénk. – Húsz éve látogatom ezt a falut. Itt olyan jólelkű emberek vannak – mondotta Hanna Mela. Beszélgetés közben egy harmóniumot is előteremtett Öcsi” (Gyakran muzsikáltak együtt.).

Aranyos humorára most is emlékeznek azok az öregek, akik még ismerték. Be-beült mártélyi, vásárhelyi barátaihoz, művészekhez, egyszerű emberekhez egyaránt. Jellegzetes színfoltja volt barátnőjével együtt Mártélynak és Vásárhelynek.

Utolsó életmű-kiállítása 1965. VIII. 22-én nyílt Hódmezővásárhelyen a Tornyai János Múzeumban. Füstös Zoltán mondta a megnyitó beszédet, s az érdeklődők nagy számától alig lehetett mozogni a termekben. Nagy művek azután már nem születtek. De öreg korában sem tudott ecset, ceruza nélkül élni. Mindaz, amit készített (óvodások, iskolások számára illusztrációkat, bábukat, díszleteket...) művészi volt, élt, érdeklődést keltett. Csak akkor rajzolt, ha belső készletét érezte.

Így volt ez mindennel, a főzéssel is. Rendkívül finoman tudott főzni, de csak akkor vette kezébe a főzőkanalat, ha erre kedvet érzett. Különben Ilonka főzött, vagy ettek, amit találtak – ez nem volt fontos. Receptet nem ismert. El se tudta mondani hogyan készítette az ételt, ha a lelkes fogyasztó megkérdezte. »Ahogy jött. Azt érezni kell. Ez is egy kompozíció« – mondta.”

Mela fizikai alakját láttatóan vázolta Vekerdy Tamás *Családom történeteiből* (Filum Kiadó, 1997) című pseudomemoiréjában: Mela. – Rövid haj. Egyenesre vágva fültő alatt, lóg le, körbe. Mélyebb hang. Hogyan jár? Lábait – talppal – Határozottan teszi le. Trappol? Cammog. Felső testét kicsit hátradönti. Figyelmesen, okosan néz, cigarettát sodor, haját hátraveti, mindig valami másra gondol. Vagy: mélyebben néz a dolgokba. Száját elhúzza. Mulatságos... Hosszú, lógó mellények. Kötött mellény... Vásárhely. Megyünk a kitéglázott utcán. Jövünk a görögkeleti (görög-katolikus? az!) templomból – illetve a pap? kántor?/-éklakásáról; jó kis szobák, jó kis bútorok, – székek – Hanna Melánia képeket néztünk...Dohszag volt a vásárhelyi öregház nagyszobájában? vagy kutyaszag, mint

akkor gondoltam? (Tacsó. Ha erősebb volt a szag, több volt a bolha. Ilánál modernebb volt minden – Malom utcai óvoda, óvónői lakás-, torontáli szőnyegek, jó szag, elengedhette magát az ember.” (150–151. old.) Tamás tíz évvel fiatalabb nálam; főleg az ötvenes évek második felében, és a hatvanas években járt Vásárhelyre. De ahogyan az Oldalkosár utcai „Öregházat” (és lakóit) leírja, valóságos tárgyi- (és szellemi) néprajzos szakértelemmel, az pontosan megfelel az én harmincas évekbeli emlékeimnek. „A vásárhelyi belvárosi házakba – ezeket most már persze mind lebontották, hogy lakótelep épülhessen helyükbe, holott 150 méterrel odébb, vagy 3–4–500 méterrel odébb üres mezők álltak – szóval ezekbe a régi, vastagfalú házakba a kertből lépett be az ember. A kertbe húzós csengővel felszerelt, kőoszlop tartotta kapu vezetett be az utca felől. (Közvetlenül a ház fala mellett.) E mellett még egy nagy kocsikapu is volt, melyen a szekerek jártak be. A kertben is továbbvezető téglajárdán az ember eljutott – egy ablak alatt elhaladva – a beüvegezett veranda, vagy tornác bejáratáig, általában egy nagy, üveges ajtóig. (Fakeretben sok kis üveglapból volt összerakva a nagy, kétszárnyú ajtó felső, üvegezett része, s még körülötte és felette a szilárd, széles ajtókeret is ilyen beüvegezett fából volt.) Ezek a házak L alakúak voltak. Nagy L két szára között ferdén húzódott ez a veranda vagy gang. A veranda közepén karcsú, rovátkolt vasoszlop tartotta a gerendát (öntöttvas, korinthusi oszlopféjjel). (Családom... 22–24. old.) „A verandán folyt az élet – itt állt a nagy ovál ebédlőasztal a tizennégy széssel (a hatvanas években is itt ettünk), itt zsongtak a hosszú-hosszú reggelik... valamikor 1949 és 1957 között a tikkasztó nyarakon, ittuk a kávé, teát, tejeskávé, kakaót – én tíz-húsz húszegynéhány évesen ők a végén már valamennyien hetven fölött –, és beszélgettünk... Ezek a beszélgetések sokszor mélyen belenyúltak a meleg délelőttbe...” (Családom... 24. és 5. old.)

*

Jó egy- másfél évtizeddel régebben én is így üldögéltem ugyanennél a nagyasztalnál ugyanazon öregekkel, akik közül általában nem hiányzott Hanna Mela, s számos unokatestvéremből jónéhány, csak a beszélgetések voltak rövidebbek, vagy mi gyerekek hagytuk ott hamarabb a parknak beillő virágos udvar és az Oldalkosár utca csábításainak engedve. Így aztán nem is tudtam meg annyi érdekeset családom történeteiből, mint Tamás. De korinthusi oszlopfős rovátkolt öntöttvasoszlopra a gang közepén jól emlékszem; és most – megháromszorozódva – felismerni vélem Mela néni művét: *A Divat története* templom oromfalán.

In: Tiszatáj. 2006. május 39.

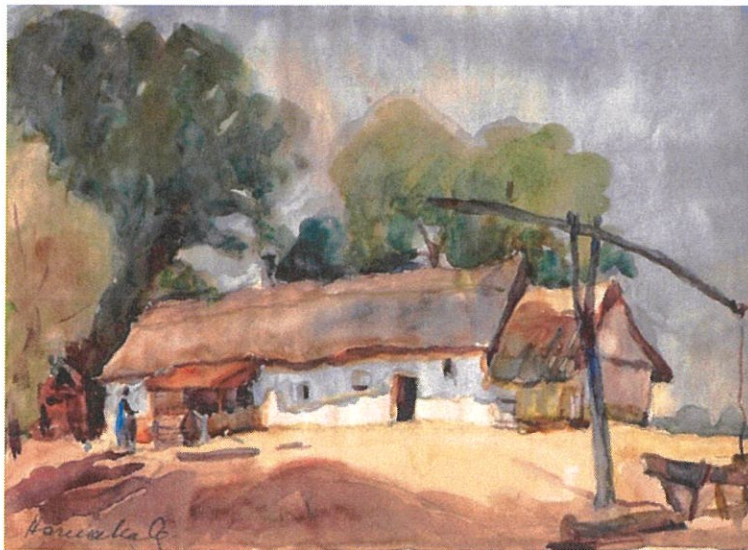
http://tizataj.bibl.u-szeged.hu/19393/1/tizataj_2006_005_039-044.pdf

Letöltve: 2022. március 8.

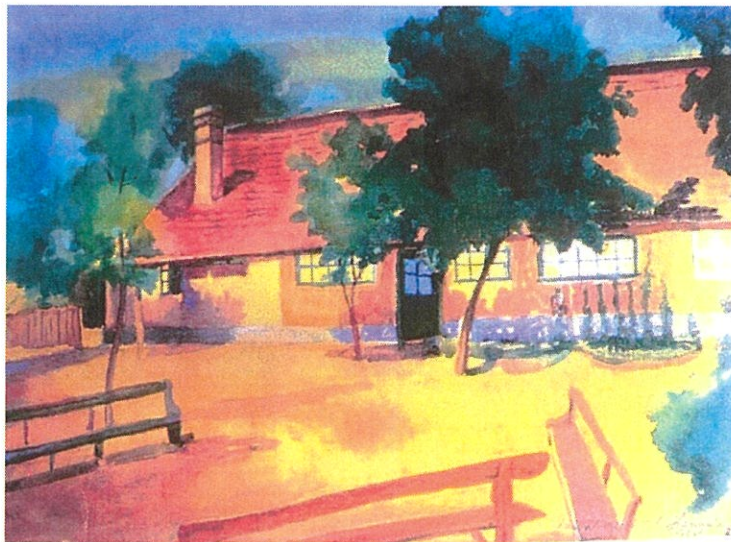
Hanna Mela mártélyi alkotásaiból

Hanna Mela: Mártélyi főutca

Hanna Mela: Mártély – kékruhás nővel

Hanna Mela: Mártély – óvoda

Hanna Mela: Mártély

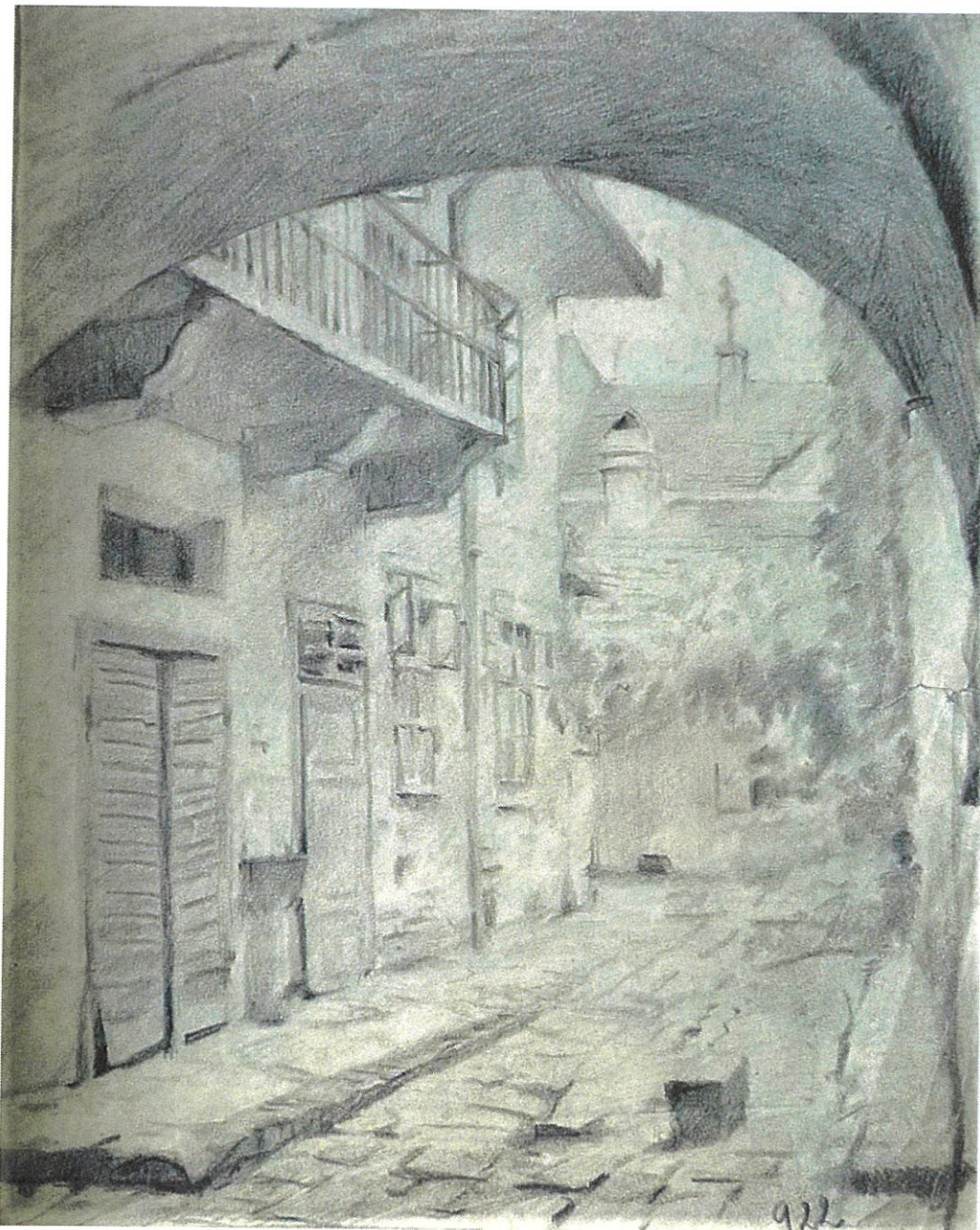

Hanna Mela: Mártély – gátórház

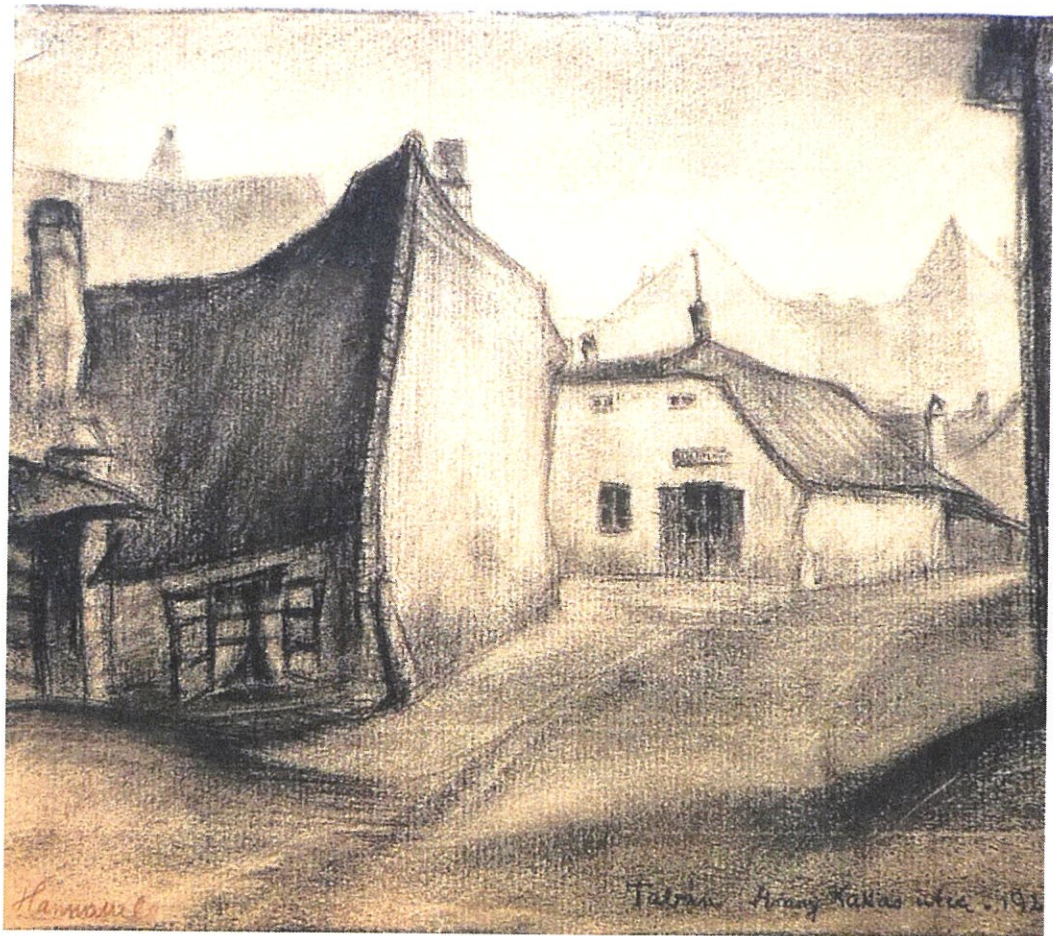

Hanna Mela: Primadonna

100 évvel ezelőtt készült két budai grafika

Hanna Mela: Budai boltív

Hanna Mela: Tabán

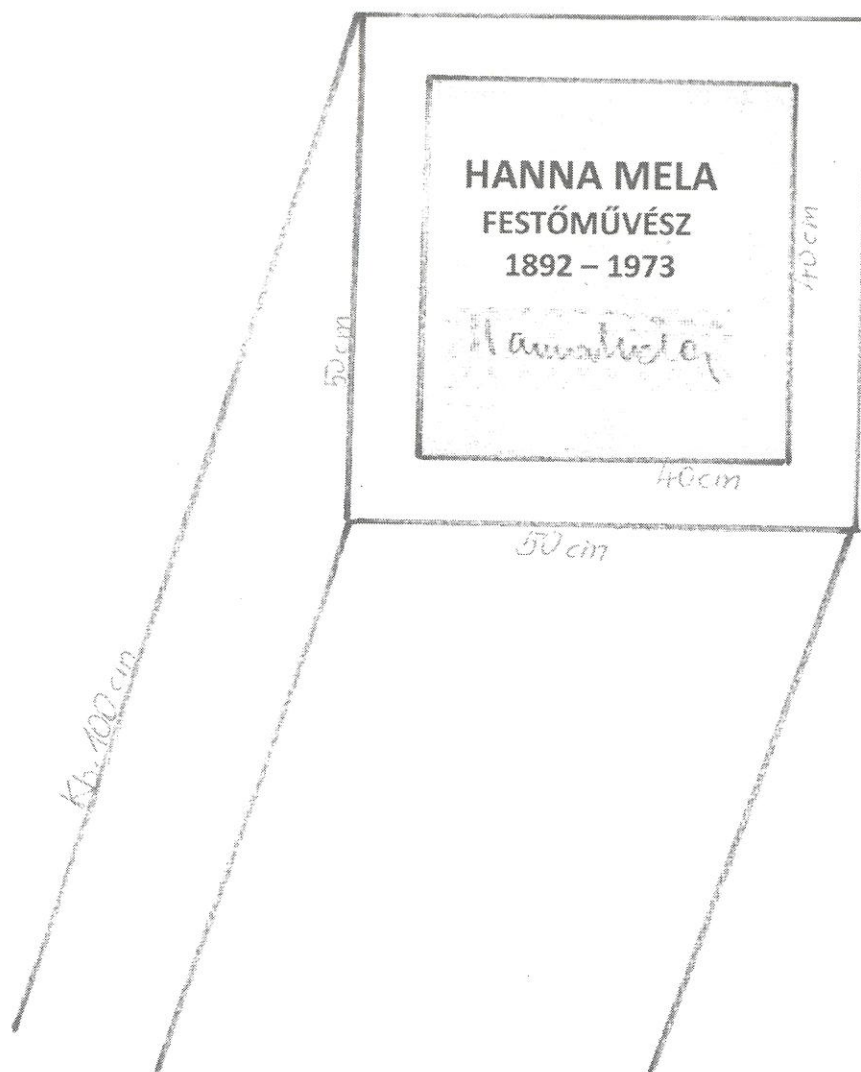
Hanna Mela: A divat története

1935. Tempera, vászon. 150 x 200 cm

(Forrás: https://www.kieselbach.hu/alkotas/a-divat-tortenete_-1935_11275)

Kieselbach vízjeles.

Hanna Mela emléktábla a Festők dombján
vázlatrajz

A kőfaragó-mesterrel való személyes egyeztetéskor változhat a betűtípus, sortávolság.

A vázlatrajz a jelenleg kihelyezett emléktáblákkal kompatibilis.

50 x 50 cm műkö, mely kb. 100 cm-rel fúródik a talajba

A műkö tetejére kerül a 40 x 40 cm-es márványlap a szöveggel.